

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
9/2017
4. marec 2017

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

NEPUSTIA ŠOVINISTI
ŠTÚRA DO ŠTÚROVA?
Strana 4.

PRAVOSLÁVNE DUŠIČKY
V MOSLIMSKOM KOSOVE
Strana 5.

MUDr. GUSTÁV SOLÁR, PhD.
O ZÁZRAKOCH AKUPUNKTÚRY
Strana 6.

MONUMENTÁLNE DIELO
NA OSLAVU VIEROZVESTCOV
Strana 8.

NAJÚSPEŠNEJŠÍ VELITEL'
SLOVENSKEJ ARMÁDY
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

„Reč je ako slnko, čo nad nami
svieti, ako vzduch, čo dýchame,
ako každodenný chlieb, ktorý jeme.
Stojí pri každom človekovi ako mať
pri kolíske svojho dieťaťa,“ napísal
profesor Matúš Kučera do skvelej
publikácie Slovensko v dobách
stredovekých o misii Cyrila
a Metoda medzi starými Slovákmi,
keď sa pohli od barbarstva prežiť
prvú kultúrnu revolúciu – revolúciu
ducha. Na jej začiatku bolo šest-
násť zjednotiteľských Mojmirových
panovníckych rokov a posolstvo
jeho synovca a nástupcu Rastica
mladému byzantskému cisárovi
Michalovi III., v ktorom stálo: „Aj
keď sa ľudia naši odvrhli od pohan-
stva a podľa kresťanského zákona
sa držia, učiteľa nemáme takého,
ktorý by nám v našom jazyku pravú
vieru kresťanskú zvestoval...“

Cisárovo rozhodovanie nebolo
dlhé. Obrátil sa na učeného Kon-
štantína, ktorý sa sice ani nie pred
rokom vrátil z náročnej diplomatic-
kej cesty k Chazarom, počas ktorej
okrem iného v Chersone s bratom
Metodom na akomsi ostrovčeku
našli skutočnú cennosť – kosru
martýrskeho pápeža Klimenta.
Pohania ho tu potupili a utopili
s kotvou na krku...

„Viem, Filozof,“ oslovil ho cisár,
„že si ustatý, ale treba ti ta ist', lebo
tieto veci nemôže nikto iný vykonať
iba ty... Pojmi svojho brata Metoda,
lebo vy ste Solúnčania a Solúnčan-
ia všetci čisto slovansky rozprá-
vajú.“ Filozof nenamietal: „Hoci
som ustatý a chorý telom s rados-
ťou ta pôjdem, ak majú písmeňá
v svojom jazyku.“ Po zápornej
odpovedi len ticho a odovzdané
poznámenal: „Kto môže na vodu
reč písať?“

Ešte v Carihrade však zostavil
abecedu a začal do nej prekladať
evanjelium: „Iskoní bē slovom
i slovo bē u boga i bog bē slovo...“

Toto sú začiatky našich kul-
túrnych dejín. Prvé kroky, ktoré
tentý národ pred tisíc sto päťde-
siatimi rokmi schválením hláholiky
za liturgický jazyk urobil k tým, čo
sa modlili a pisali latinsky, grécky
a hebrejsky. Možno by sme si práve
to mali pripomenúť, keď k pomeno-
vaniu Štúrovo budeme na tamojšej
železničnej stanici barbarsky pridá-
vať „aj to“ akože maďarské Parkán.
Alebo len pomyslieť, čo bolo na
začiatku...

Emil SEMANCO

R - 2017011

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
917708621882007

Maďarské názvy na železnici vrátili Slovensko do čias Uhorska Progresívna paralýza ďalej pokračuje

Ludovít ŠTEVKO – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Ak si zalistujeme v nedávnej histórii, zistíme, že nariadenie budapeštianskej vlády maďarizovať slovenské geografické názvy je z roku 1867, teda z konca 19. storočia. Nitriansky župan vydal v tom istom roku pokyn, ako treba premenovať pôvodné názvy slovenských obcí a miest, aby bolo zrejme, že slovenské sídla na území Uhorska nikdy neboli, že predkovia Maďarov prišli do Karpatskej kotliny s Arpádov a ako prví zaujali „vlast“. V martinských Národných novinách sa 3. mája 1897 objavil o tejto udalosti článok s výstižným názvom Progresívna paralýza, v ktorom Ambro Pieter apeloval na predstavených slovenských obcí, aby si „nedali znásilňovať“ starobylé historické mená rodných dedín. Nielen preto, že sa maďarčili stáročne a víťazé historické názvy, ale i preto, že sa maďarčili zle“.

Dnes na začiatku 21. storočia, keď sú dvojazyčné názvy obcí na slovenskom juhu samozrejmosťou a slovenský jazyk popoluškou, musí to väčšine Slovákov, ktorí žijú v Slovenskom Novom Meste, pripadať ako návrat do uhorských čias, pretože im na železničnej stanici pribudne maďarský názov Újhely. Ešte vypuklejšie je to v prípade mesta Senec, kde je podľa posledného sčítania obyvateľstva národnostné zloženie nasledovné: Slováci – 68,06 percenta, Maďari – 14,47 percenta, Rómovia – 0,08 percenta, Česi – 0,68 percenta, Ukrajinci – 0,11 percenta, Nemci – 0,04 percenta, nezistené – 15,69 percenta. Ako je možné, že na železničnej stanici tohto mesta v blízkosti Bratislavy bude názov Szenc, keď tu nežije ani dvadsať percent občanov maďarskej národnosti, ako stanovuje zákon? Len ak by minister dopravy Árpád Érsek aj tých zvyšných pätnásť až šestnásť percent nezistených obyvateľov Senca prirátal k Maďarom.

■ PO STO ROKOCH!

Na prvý pohľad triviálna vec, ako je vyvesovanie ďalších tabulí s maďarským názvoslovím na železničných staniciach, má však nepríjemnú pachuť značkovania maďarských území na Slovensku, ktoré už sto rokov nie sú uhorské ani

maďarské. Štandardizácia geografických názvov po vzniku Česko-Slovenska bola v réžii historikov, jazykovedcov a špecialistov na verejnú správu, ktorí sa celkom prirodzene priklonili k pôvodným slovenským názvom a maďarské i nemecké názvy preložili do slovenčiny. Ak by sa štátna komisia neriadila týmto princípom, tak by sme dodnes mesto Košice nazývali Kassa, Senica by sa volala Rét Almás a Jablonica Tót Almás – ako v roku 1913.

Naposledy prijatý zákon o geografických názvoch umožňoval dvojazyčné pomenovania obcí tam, kde žilo najmenej dvadsať percent obyvateľov národnostnej menšiny. Názvy železničných staníc však nepatria medzi geografické názvy, preto zákon o dráhach nepripúšťal ich dvojazyčné označovanie. Až teraz vstupom politickej strany Most – Híd do vlády došlo k legislatívnej úprave „železničného zákona“, o ktorú sa usilovala najmä SMK spolu s obskúrnym

združením Dvojazyčné južné Slovensko rôznymi teatrálnymi vystúpeniami. Príklad mesta Senec či Szenc naznačuje, že tých päťdesiatpäť obcí (s výnimkou „rusínskych“ Medzilaboriec), kde majú na železničných staniciach zo štyroch strán visieť aj maďarské nápisy, je premrštené číslo, že sa vychádza pravdepodobne z neoverených údajov.

■ EXPANZIA MAĎARSTVA

„Dvojazyčné označovanie železničných staníc a iných verejných priestranstiev nemusí byť v súlade s legislatívou, preverujeme to. Minimálne tridsať obcí podľa našich informácií už nespadá do nariadenia o zozname obcí, v ktorých sa používa menšinový jazyk. Nadštandardne tolerantná národnostná politika štátu vedie k izolácii juhu a strate kontroly štátu nad svojím územím. Dvojazyčnosť sa týka všetkých Slovákov, nielen na juhu štátu,“ uviedla pre SNN M. Vyšná, riaditeľka Strediska národnostných vzťahov Matice slovenskej.

Nech už hodnotíme rozhodnutie označovania železničných staníc maďarskými názvami akokoľvek, vytvára to prostredie, kde sa občania väčšinového národa cítia v menšine, kde miestne samosprávy, žiaľ, vytlačujú Slovákov z verejného života, a to nie je zdravé prostredie na spolunažívanie.

3 OTÁZKY PRE:

Milana RICHTERA, literáta a prezidenta Slovenského centra PEN

Nie sme vo svete len tak do počtu

• Slovenské centrum PEN je rešpektovaná a momentálne aj jedna z najakcieschopnejších spisovateľských organizácií u nás.

PEN International existuje už takmer sto rokov a má centrá či kluby prakticky vo všetkých krajinách sveta. Tie majú – podobne ako SC PEN – svoju vlastnú agendu, ale primárne ciele ich činnosti sú brániť a obhajovať práva spisovateľov vo svete (najmä tých väznených a prenasledovaných). Nové vedenie SC PEN by sa malo pokúsiť aj o naštartovanie vlastnej edičnej činnosti.

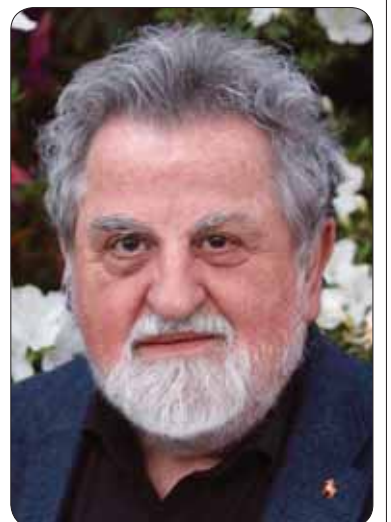
• Čo je podľa vás potrebné urobiť, aby spisovatelia na Slovensku získali naspäť také spoločenské postavenie, aké by im prináležalo?

Myšlím si, že autori z našej časti Európy už nikdy nebudú mať také skutočné či možno iba zdánlivé spoločenské postavenie ako kedysi Smrek, Nezval, Jevtušenko a ďalší... Podľa mňa ho ani nepotrebnú. Dôležité je, aby ich dielo spoločnosť i médiá akceptovali, aby bežný čitateľ radšej siahol povedzme po historickom románe Antona Hykischu či básňach Jozefa Urbana než po lepších či horších slohových prácach grafomanov a grafomaniek.

• Môžete čerpať z vašich básnických, prekladateľských, ale aj diplomatických skúseností. Má slovenská literatúra čo ponúknuť svetu? A vieme sa, preneseť povedané, na medzinárodnej literárnej scéne „predať“?

Ja ako autor som od svojho prvého medzinárodného debutu vo Viedni vo februári 1990 nemal nikdy pocit, že som na festivale, workshope, konferencii či na autorskom čítaní niekde vo svete iba tak „do počtu“. Žiaľ, Literárne informačné centrum, ktorého zahraničnú činnosť som pred dvadsiatimi rokmi inicioval založením Komisie SLOLIA, časopisu Slovak Literary Review a ďalšími aktivitami, dnes zahľadá literárny svet výplodmi priemerných autorov a postmodernistickými zlepenkami a nezmyslami. Deje sa to na úkor kvalitnej literatúry s jasnou humanistickou víziou a posolstvom.

Zhovárал sa Maroš M. BANČEJ
Foto: autor

V SNN 10/2017
SI PREČÍTAŤE

■ Na prvej schôdzi predstavenstva banky Michal BOSÁK takmer ničomu nerozumel
■ Rozhovor s novým predsedom záujmového odboru Mladej Matice Marekom Nemcom
■ Novinári SAN: Dosť bolo lavírovania šéfstva aj grendelovčiny a dikovčiny v rádiotelevízii

Matičné video s historickou tematikou rozvírilo protirečivú diskusiu

Položili sme alternatívne otázky

Pavol JAVORSKÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Matica slovenská na svojom YouTube kanáli uverejnila krátky dokument s názvom Bez 14. marca. Autori z občianskeho združenia Memorialis/Pre pamäť v ňom umelecky stvárnilu eventualitu, čo by sa bolo v histórii slovenského národa udialo, keby nebol 14. marec 1939, keby Slovenský snem nevyhlásil samostatnú Slovenskú republiku. Video rozpútalo nevidaný mediálny pohon na jeho autorov i Maticu slovenskú. Štvacnicu odštartoval postkomunistický denník Pravda.

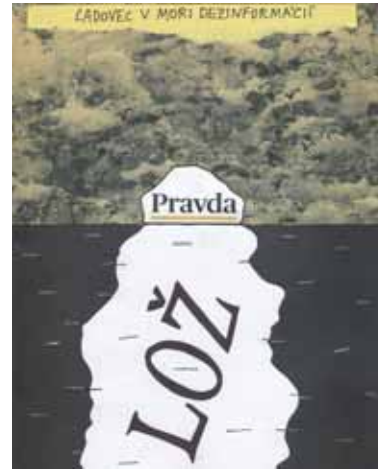
Napriek faktu, že išlo o nadnesenú interpretáciu historických súvislostí, a nie o vedecký historický dokument, boli autori vrátane Maticy slovenskej označovaní zo strany takmer všetkých médií za propagátorov extrémizmu, a dokonca fašizmu. Podľa nich je to zjednodušovanie dejín a ich deformácia. K takýmto – mimochodom tiež nevedeckým vyjadreniam – sa pridali historici D. Kováč, S. Mičev či A. Hroboň. Po dvoch dňoch mediálnej tyranie sa ustanoviteľ rozhodla dokument zo svojho kanála TV MATICA stiahnuť. Aj na základe takejto hysterické reakcie sa predseda MS M. Tkáč rozhodol usporiadať tlačovú konferenciu. Záujem bol nevidaný.

Pred novinármi uviedol, že bol posledným redaktorom textu. Podľa neho nešlo o vedecký výstup v rámci Maticy. Video vzniklo v sérii populárno-vedeckých osvetových klipov.

■ PROTI RADIKALIZÁCIÍ

„Popri reportážnych videách o matičných aktivitách sa pripravujú aj videodokumenty, dotýkajúce sa najrozličnejších zabúdaných či neznámych udalostí a osobností slovenských dejín,“ uviedol predseda Maticy slovenskej. Je spracované ako umelecké dielo a ako osvetová vedecko-popularizačná práca. Video malo slovenskej verejnosti poskytnúť iný pohľad na v ňom spomínané udalosti a brániť radikalizácii spoločnosti, dodal pred-

seda MS. „Iný pohľad sa podľa našej mieny snaží byť objektívny, pretože na jednej strane berie do úvahy utrpenie nevinných Židov a ďalších občanov na Slovensku aj v celej Európe. A na druhej strane berie do úvahy to, že sa vtedajší politici pokúsili zabrániť rozdeleniu Slovenska medzi susedné mocnosti, čo reálne hrozilo,“ uviedol ďalej M. Tkáč. Podľa TASR, zdôraznil, že ak má mať Matica slovenská zmysel, tak v tom, aby nebola stranícka. „A urobiť takúto vec je vyjadrovať sa k témam, ktoré sú živé a ktoré sú niekedy zbytočne potláčané. Nechceli sme oslavovať, čo sa oslavovať nedá. Chceli sme len klásť alternatívne otázky, čo by bolo, keby bolo inak. Toto nie je historický dokument. Toto je, nazvime to,

filmový fejtón,“ dodal predseda Maticy slovenskej. Vedecký tajomník Maticy slovenskej Peter Cabadaj poukázal na fakt, že v ostatných rokoch rezonuje vo svete takzvaný fenomén alternatívnej histórie. „Vznikajú monografie, filmy, ktoré sa zamýšľajú nad tým, čo by bolo, keby... Čo by bolo, keby Hitler vyhral vojnu. Tento film tiež ponúka istú alternatívu, istý alternatívny pohľad. A záleží na recipientovi, čo si z toho vyberie. Každá diskusia je dobrá. Každý príspevok, aj polemický, má svoju hodnotu, svoju úroveň. Ide iba o to, ako sa na to pozeráme a čo si chceme z toho

príspevku pre seba vyhodnotiť. A toto na Slovensku vyhodnocovať nevieme,“ podotkol P. Cabadaj.

■ MINISTERSTVO KRITICKY

Dokument kritizovalo aj ministerstvo kultúry, ktoré financuje Maticu na základe zákona a prostredníctvom ročnej účelovej dotácie na úrovni 1,5 milióna eura. „Nevhodne relativizuje zodpovednosť Slovenského štátu za osud slovenských Židov a rovnako nevhodne až absurdne navodzuje dojem, že SNP by vlastne nebolo, ak by nevznikol Slovenský štát,“ zhodnotil hovorca rezortu Jozef Bednár s tým, že Matica slovenská je podľa osobitného zákona nezávislá ustanoviteľ, ktorá plne zodpovedá za svoju činnosť. Dodal, že uvedené video nebolo financované zo štátnej dotácie.

Iste možno polemizovať o vhodnosti niektorých vetných konštrukcií uvedeného textu dokumentu. Ale aby Matica a matičiari boli kvôli tomu terčmi nevyberaných útokov na sociálnych sieťach a a obeť osočovania zo strany médií je v rozpore s akýmkoľvek demokratickým princípiom štátu a priamym útokom na slobodu slova. Pomyselnú korunku na celej kauze zaklincoval však špeciálny prokurátor, ktorý uviedol, že bude video preverovať, či nebol spáchaný trestný čin z nového súdka „extrémistických“.

Transparentné posudzovanie projektov už nebude spochybniteľné

Nové formy spolupráce s tretím sektorom

Štefan ZLATOŠ – Ilustračné foto: archív SNN

Adresáti výziev na čerpanie finančných prostriedkov z Európskej únie budú mať po predložení projektov istotu, že budú posúdené úplne nezávisle a bez akéhokoľvek možného podozrenia na korupčné konanie. Vyplýva to zo zmien, ktoré v tejto oblasti predstavil podpredseda vlády Peter Pellegrini.

„V oblasti informatizácie sme v záujme toho veľmi rýchlo nadviazali spoluprácu s tretím sektorom, ktorý bol častým kritikom v tejto oblasti. Z tejto spolupráce vzniklo mnoho dobrých námetov a nápadov,“ ocenil vicepremiér pre investície a informatizáciu.

■ ZABRZDIA KORUPCIU

„Pred pár dňami sme na mojej úrovni absolvovali rokovanie s nadáciou Zastavme korupciu. Aktivisti tejto nadácie priniesli konkrétne podnety. Nešlo teda len o kritiku bez ponuky riešení. Prišli s konkrétnymi návrhmi, na ktorých

sme sa zhodli, a tie budeme v najbližších dňoch a týždňoch implementovať do praxe. Ide napríklad o náhodné pridelovanie hodnotiteľov pre jednotlivé výzvy, ktorých pridelí automatický počítačový systém. Takisto každý, kto si podal projekt a ten bol posúdený či už úspešne, alebo neúspešne, dostane informáciu, kto a ako tento projekt hodnotil,“ avizoval Peter Pellegrini. Doterajšia prax bola taká, že dôvody neúspešnosti sa predkladateľom neoznamovali.

Podpredseda vlády tiež informoval, že s tretím sektorom sa jeho úrad dohodol na zvýšení kon-

trojných kapacít pre oblasť čerpania eurofondov. „V úrade vlády na

odboře OLAF zvýšime personálne obsadenie,“ povedal. Európska komisia zriadila s cieľom zvýšiť účinnosť boja proti podvodom s finančnými prostriedkami Európskej únie 28. apríla 1999 Európsky úrad pre boj proti podvodom (OLAF) so sídlom v Bruseli. Ten má svoje „pobočky“ na všetkých úradoch vlád členských krajín Únie.

■ OFENZÍVA NA EUROFONDY

V parlamente je návrh zákona, ktorý stanovuje povinnú menšinu štátu v riadiacich výboroch jednotlivých operačných programov. To znamená, že zákon bude garantovať, aby práve ostatní partneri vrátane zástupcov tretieho sektora mali väčšinu v rozhodovacích orgánoch o pridelovaní prostriedkov z EU na jednotlivé schválené projekty v rámci zodpovedajúcich operačných programov. Prvýkrát v histórii tiež Pellegriniho úrad vypísal špeciálnu výzvu financovanú z balíka „tech-

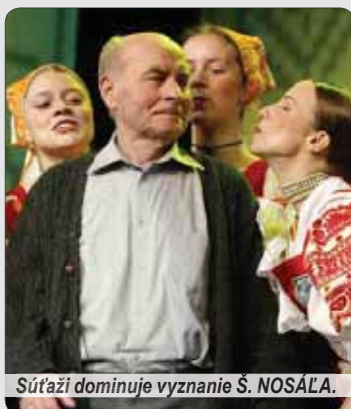
nická pomoc“ práve pre tretí sektor. Ide o výzvu, ktorá má pomôcť uhradiť náklady tretieho sektora počas jeho práce na zlepšovaní stavu čerpania eurofondov. Tretí sektor získa na tento cieľ dvadsiatich päťdesiatich eur.

Od roku 2016 sa na pôde vrcholných inštitúcií EÚ odohráva zásadná diskusia o nových pravidlách pre finančnú solidaritu a strategické investície. Je dosť pravdepodobné, že sa v EÚ končí obdobie toho typu pomoci, na aké sme boli doteraz zvyknutí. Tým sa zrejme čoskoro uzavrie obdobie grantov a kohézná politika súdržnosti sa naviaže na štrukturálne reformy v členských štátoch. Bude postavená na investičnom princípe. Slovensko potrebuje ešte stále vo vlastnom existenčnom záujme oba zdroje financovania – granty aj investície, ale na to nám treba splniť niekoľko domácich úloh. Tie úrad Petra Pellegriniho práve začal robiť.

VŠIMLI SME SI

Už tradičná celoslovenská súťaž Hodžov novinový článok, na ktorej sa zúčastňujú žiaci a študenti vo veku trinásť až pätnásť rokov, vstúpi tohto roku do jubilejného desiateho ročníka. Počas svojho trvania inšpirovala veľa mladých ľudí k aktívnemu vzťahu k publicistike a niekoľko z nich si už splnilo svoj novinársky sen. Téma tohtoročných prác znie: Ako zostať sám sebou – zachovať korene.

Pre budúcich žurnalistov

Súťaži dominuje vyznanie S. NOSÁLA.

Akokoľvek podpora tvorivosti mladých ľudí je v súčasnosti témou dňa. Celoslovenská súťaž Hodžov novinový článok sa už tradične uskutočňuje v rámci Dni Milana Hodžu, nad ktorými od ich vzniku každoročne preberá záštitu predseda vlády SR. Vyhlasujú ju ZŠ s MŠ Milana Hodžu na Škarniclovej ul. 1 v Bratislave v spolupráci s Ústavom politických vied SAV a Národným osvetovým centrom. O víťazoch súťaže bude rozhodovať porota zložená z vedec-kých a kultúrnych pracovníkov, novinárov a učiteľov. Najlepšie práce budú ohodnotené zaradením do zlatého, strieborného a bronzového pásma a uverejnené v zborníku zo súťaže. Mottom desiateho ročníka sú slová profesora Štefana Nosála, choreografa, tanečníka, režiséra, pedagóga a zakladateľa umeleckého súboru Lúčnica: „Piesne, tance a hudba našich dedov nevznikli nikdy na objednávku, ale vychádzalo im to spontánne priamo z duše... mali by sme si uvedomiť, akým veľkým bohatstvom pre náš národ je naša folklórna tradícia. Je to zdravý základ našej bohatej kultúry. Mali by sme si ju chrániť, strážiť, rozvíjať ju ako živý poklad, ktorý nám tu zanechali naši prarodcovia. Tak ako to robia všetky kultúrne národy...“ Pre všetkých záujemcov z radov školákov a študentov pripomíname, že uzávierka súťaže je 20. apríla 2017 a bližšie podrobnosti sa dozvedia na webovej stránke www.nocka.sk.

Maroš M. BANČEJ, Foto: autor

Slovensko poskočilo v čerpaní eurofondov z desiateho na siedme miesto

Mažeme resty z minulého programovacieho obdobia

Čerpanie eurofondov zo skončeného programového obdobia 2007 až 2013 predstavovalo k 10. februáru tohto roka 97,32 percenta. Z týchto prostriedkov sa po celom Slovensku okrem iného zmodernizovalo 1 050 škôl, 88 nemocníc a polikliník, 208 zariadení sociálnej starostlivosti a postavili sa desiatky kilometrov diaľnic a rýchlostných ciest.

V poslednom štvrtroku minulého roka Slovenská republika v čerpaní prostriedkov z minulého rozpočtového programovacieho obdobia „poskočila“ z desiateho na siedme miesto. Za tieto prostriedky sa podarilo vybudovať aj 107 kilometrov diaľnic a 135 ďalších je vo výstavbe. Opravilo alebo zmodernizovalo sa 1 430 kilometrov ciest prvej, druhej a tretej triedy, ako aj 105 kilometrov železníc. Štát za tieto peniaze kúpil 61 nových vlakov, električky a obnovil trolejbusové parky v rôznych mestách.

Zároveň sa vďaka eurofondom vytvorilo zhruba stotridsaťtisíc nových pracovných miest, postavilo sa a na ďalšie investovanie pripravilo 26 priemyselných parkov a podporilo sa výrobné programy 788 malých a stredných podnikov. V tristo obciach došlo k výmene osvetlenia. Európske prostriedky štát použil aj na podporu vyše 570 zariadení cestovného ruchu. Postavilo sa za ne tisícosemsto kilometrov novej kanalizačnej infraštruktúry a 43 nových čistiarní odpadových vôd.

Slovensko v programovacom období na roky 2014 – 2020 získa z eurofondov viac ako 13,5 miliardy eura, ktoré bude môcť použiť v rôz-

nych oblastiach života. Je to o dve miliardy viac ako v predchádzajúcom programovacom období.

ČO INÍ NEPÍŠU

Eurofondy prispeli tiež diaľniciam.

Využívanie eurofondov v novom období na roky 2014 – 2020 je doteraz stále nízke. Pritom Slovenská republika patrí medzi krajiny, ktoré môžu prijímať najviac pomoci. V novom programovacom období sme zatiaľ

dokázali vyčerpať z disponibilných zdrojov len 225,62 milióna eura. Znamená to 1,61 percenta z celkovej alokácie prostriedkov vo všetkých programoch. Vyplýva to z informácií Ministerstva financií SR ako certifikačného orgánu týchto programov o schválení prostriedkov.

Tie necelé dve percentá je doteraz všetko, čo bolo reálne preplatené. Skutočná suma čerpania eurofondov už môže byť vyššia, keďže sa realizujú ďalšie projekty a viaceré sú schválené. V princípe nám do konca obdobia neostávajú štyri roky, ale viac, lebo limit na úplné vyčerpanie prostriedkov sa končí až v roku 2023. Stále je časový priestor, no celý proces sa musí zrýchliť. Okrem samotného čerpania peňazí je tiež kľúčové ich efektívne využitie.

Keďže Slovensko nie je len čistý poberateľ, je zaujímavé pozrieť sa aj na ďalšie údaje. V roku 2015 sme dostali z rozpočtu EÚ 3,7 miliardy, pričom sme doň prispeli sumou menej ako sedemsto miliónov, čiže čistý ošoh z eurofondov bol v roku 2015 vyše tri miliardy. To je 570 eur na každého Slováka, čo je najviac z celej EÚ.

Ján ČERNÝ
Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Povrchnosť má teraz hody

Maroš M. BANČEJ

Na počiatku bolo slovo... Píše sa v knihe, ktorá je základom našej súčasnej euroatlantickej civilizácie. Či sa to niekomu páči, alebo nie. Slovo, to ktoré prvýkrát počujeme z úst matky, ktorým neskôr vyjadrujeme svoje city a ktoré nás napokon vyprevádza do večnosti, je determinantom nášho života. Pochopili to štúrovci, chápu to aj dnes tí, ktorým záleží na budúcnosti našej a nasledujúcich generácií. Už nejaký čas si všimam polemiky okolo úrovne spravodajstva v komerčných, ale aj vo verejnoprávných médiách. Samozrejme, takzvaná mienkotvorná tlač sa k danej téme takmer nevyslovuje, a keď tak len alibisticky a okrajovo. A už vôbec nereaguje napríklad na kritické hlasy z internetového prostredia, ktoré sa vyslovujú napríklad k úrovni slovenčiny v Slovenskom rozhlase,

dnes zakliesneného do spoločnej značky RTVS. Práve Slovenský rozhlas, voľakedajší etalón spisovnej slovenčiny, precíznych formulácií a seriózneho prístupu k informáciám sa totiž za posledných pár rokov zmenil. Dovolím si odčitovať jeden z internetových ohlasov: „To, čo nám v poslednom čase Slovenský rozhlas predváža, začína čoraz viac pripomínať akýsi klon komerčných staníc. Moderátori sa snažia byť za každú cenu vtipní, chichocú sa ako gymnazisti na výlete, dikcia, dlžne, nevraviac o mäčkáčoch, to všetko je pre nich iba zbytočný balast. Veď poslucháča je potrebné ohúriť vodopádmi slov, bohorovnosťou v súdoch aj v odsudkoch, skrátka, svet gombička...“ Ako bývalý „človek z obrátenej pyramídy“ čítam podobné slová so zmiešaným pocitom hanby a nasrdenosti.

Kdesi sa stala chyba. Slovo prestalo mať svoj určený význam a váhu a stalo sa ohýbaným nástrojom. Niežeby tomu v minulosti tak nebolo. Dejiny, ani nie tak dávno, nás dostatočne poučili, čo všetko sa dá so slovom robiť.

KOMENTÁR

Ako sa dá viac či menej badaateľným posunutím jeho významu manipulovať s ľuďmi. Prípadne sa o to pokúšať. No dnes sme v inej, nazvime to technologicky odlišnej situácii. Informačná revolúcia, ktorej súčasťou je, samozrejme, aj kultúra, dokáže slová chrliť v divokom tempe a zahltiť nimi človeka až do straty logického úsudku. Nedávno som sa rozprával s istým vysokoškolským pedagógom, ktorý prednáša dejiny 20. storočia. Postážoval sa mi, že dnešní študenti uprednostňujú rýchle internetové zdroje, nevyhľadávajú literatúru, čítajú minimálne a ich mozgy začínajú, čo sa analýzy a syntézy týka, lenivieť. Podobne ako „zlenivie“ tráviaca sústava u človeka, ktorého dlhší čas kŕmime kašovitou, v prenesenom slova zmysle „predžutou“ stravou. Táto postupná a nenápadná atrofia intelektu je ideálny stav, ako do mysle človeka implantovať idey, ktoré sú vo svojej podstate proti jeho záujmom. Menia ho na globálneho konzumenta prísne triedených informácií, na eticky a morálne nepevnú bytosť.

Ak sa vrátim k už v úvode spomínanej mediálnej kultúre, ale aj ku kultúre všeobecne ako ku kľúčovému fenoménu našej existencie, mám pocit, že povedané slovami klasika „povrchnosť má hody“. Na jednej strane tu máme stále agresívnejšiu „konzumnú“ kultúru, na strane druhej v rámci bulvarizácie dostáva paradoxne veľký priestor umelý experiment, ktorý už umenie neposúva. Časy moderny sú za nami a zaklínadlo postmoderny sa stalo v mnohých prípadoch už len nálepkou na exces, ktorý zaboduje v médiách. A tie už s „ohnutými“ slovami

vedia narábať. Avantgarda, experiment, novátorstvo – tieto termíny sa dnes často používajú úplne ináč ako v časoch, keď nimi označovali Pabla Piccassa či Guillaumea Apollinaira, u nás trebárs Ivana Kraska či Mikuláša Galandu. Nie je to tak dávno, čo cenu Václava Havla získala kontroverzná partia morálne a zrejme aj psychicky nekompletných osôb združených v zoskupení Pussy Riot, a to, citujem: Za kreatívny disent... Je potrebný ďalší dôkaz, ako sa ohýbajú slová v súčasnosti? Kapitola samou osebe je globálny slovník, ktorý dnes napríklad vnímame v termínoch ako „nekorektné prejavy“, „xenofóbne zmýšľanie“ či „nacionálne postoje“. Vzápätí nastupujú apologéti globálnej kultúry a prečudesného liberalizmu, ktorý v spojení so svetoobčianstvom je vlastne iba výrobou masovej pseudokultúry pre jednoducho uvažujúce spotrebiteľské a často rýchlo spotrebované masy. Ostatné, náš významný básnik, prozaik, esejista a politik Martin Rázus o tom povedal: „Kto je všade doma, nemá nikde domov. Kto sa domnieva, že vlasťou je celý svet, v skutočnosti je bez vlasti.“

Čo s hodinou dejepisu navyše

Ludovít HAJDUK

Významný rímsky štátnik, rečník a filozof Marcus Tullius Cicero povedal: „Dejiny sú svedkami čias, svetlom pravdy, živou pamäťou, učiteľkou života a poslom minulosti.“

Formovanie generácií je dôležitým faktorom rozvoja a napredovania spoločnosti. Ľudia potrebujú poznať minulosť, aby pochopili prítomnosť. Prostredníctvom poznania histórie vieme odvodit príčiny a dôsledky medzníkov, ktoré ovplyvnili životy ľudí či už v pozitívnom, alebo negatívnom zmysle. Je dôležité poznať našu bohatú historickú základňu, ktorá je pre nás akousi učebnicou (návodom) na to: čoho sa vyvarovať, z čoho sa poučiť a naopak – ukázať nám cestu k tomu, čo môžeme v budúcnosti zlepšiť. Nikdy sa nezopakuje tá istá situácia v rovnakej podobe, s rovnakými aktérmi.

Historické udalosti sú jedinečné a unikátne.

V období povinnej školskej dochádzky je dieťa najviac otvorené všetkým vedomostiam, ktoré doslova nasáva, a tým buduje svoju identitu. Jedna vyučovacia hodina je napo-

POZNÁMKA

hľad časovo malý priestor. Rozšírením vyučovacích hodín dejepisu o jednu hodinu týždenne však pedagóg získa väčší čas na kreatívne a hlbšie venovanie sa historickým témam, ktoré ovplyvňujú aj súčasnú spoločnosť.

Hodina navyše neznamená zvýšenie kvantity učiva. Ide skôr o to ponúknuť pedagógovi voľnú ruku na výber témy a spôsobu jej prednesu na vyučovacej hodine. Cieľom nie je trvať na „biflovani dátumov a mien“,

ktoré aj tak čoskoro zabudneme a jednoducho nám vypadnú z hlavy. História nášho národa má byť deťom prednášaná živo, inšpiratívne, prostredníctvom interaktívnych hier, prezentácií, dramatizácie... Rozšírenie vyučovacej hodiny dejepisu je potrebné i preto, aby hodiny neboli nezaujímavé, plné písania poznámok a memorovania, ale aby boli zaujímavé, odučené rôznymi metódami a formami či štýlmi.

Podstatou zvýšenia počtu hodín dejepisu je vzbudenie záujmu o históriu kreatívnym spôsobom – čo v praxi znamená: upriamanie pozornosti na aktívne sledovanie svojho kraja, okolia, obce; nájdime a preskúmame pamätne tabule a oboznámime sa s tým, aký majú pôvod, kto bol ten človek a čím sa zaslúžil, k akému rozvoju prispel a čo dobré pre našu spoločnosť urobil.

Vo verejnom ponímaní tohto predmetu sa stretáme i s názormi: „Načo dejepis? Radšej nech pridajú jazyky alebo iné dôležitejšie predmety, ktoré dieťa viac v živote využije...“ S týmto názorom nesúhlasím. Dejepis má medzipredmetový vzťah s inými vyučovacimi predmetmi: so slovenským jazykom (na hodinách dejepisu sa deti učia o štúrovcach, o slovenskom národnom obrodení), s technikou (v dejepise sa učia o vedecko-technických objavoch a priemyselnej revolúcii), v každom preberanom časovom období sa spomína umenie a kultúra – čo dieťa v škole využije na hodinách výtvarnej výchovy atď. Stretávame sa s názormi, že ten, kto pozná dejiny, vie, že sa ľudstvo z minulosti nikdy nepoučí a nepoučilo. Vieme len to, že ak budeme dobre poznať minulosť, pochopíme vďaka nej súčasnosť a všetko, čo sa v nej odohráva.

Opäť mi napadla myšlienka učiteľa národov Komenského: „škola hrou“. Vybudujeme v deťoch tvorivosť, kultúrnosť, empatiu, toleranciu, intoleranciu na extrémizmus, rasizmus, xenofóbne prejavy. Všetupujeme im lásku k svojej vlasti, predkom a koreňom, učme ich zodpovednosti za činy prítomnosti, ktoré sa odzrkadlia v budúcnosti.

SPOZA OPONY

Ako mnohé profesie aj novinári – zahraniční korešpondenti v Nemecku, majú svoj klub. Je to riadne veľký medzinárodný klub. Svojho času, keď jeho rady začali hojne rozširovať zástupcovia médií z nových štátov, začali sa riešiť rozličné otázky. Poľsko bolo vtedy najďalej v „ceste“ na Západ, teda do NATO – v onom „návrate“ do Európy, odkiaľ „rzeczpospolita“ a ani ďalšie štáty nikdy neodišli...

Bolo to v čase vybičovanej atmosféry vojny v Juhoslávii. Kolegovia z Poľska navrhli, aby z klubu vylúčili predstaviteľa juhoslovanskej tlačovej agentúry. V radoch členov klubu vraj nemá čo hľadať, keďže predstavuje štát, ktorý je miloševičovský. Tým by odobratel servisu agentúry s veľkolepou tradíciou a dejinami, zástupca agentúry TANJUG, musel baliť kufre a agentúra by prišla o priamy zdroj informácií z kľúčovo dôležitého Nemecka. K hlasovaniu o tomto návrhu nikdy nedošlo. Zdvihol sa totiž americký korešpondent. Vďaka

šestnásťročnému profesionálnemu pôsobeniu pre americkú tlač v Nemecku mal všeobecný rešpekt. Povedal, že neprichádza do úvahy, aby sa na pôde klubu o niečom takom hovorilo:

Prečo treba slobodu slova

Dušan D. KERNÝ

„Páni, pôsobili sme tu napríklad v čase vojenského konfliktu na Blízkom východe. Jedno, či sme boli Američania, alebo sovieti, či sme pracovali pre izraelské, alebo arabské či palestínske médiá, vždy sme riešili profesionálne otázky našej práce a podmienok, ktoré v Nemecku máme, a požiadavky, o ktorých chceme, aby nám Nemci vyhověli a vyšli v ústrety pri ich zabezpečení. Každý si hľadel robiť svoju prácu a nebol cenzorom nikomu inému. Išlo o to, aby sme profesionálne obstáli a aby sme písali pre svojich čitateľov, hovorili pre

svojich poslucháčov a divákov. Ani v čase najrozpornejšom sme na seba nezazerali, neobviňovali sme sa, nerobili sme propagandu jeden proti druhému. Každý sme si robili svoju prácu a vedno sme

veľký medzinárodný parket nový a dobre si ho pamätá aj autor týchto riadkov, lebo to bolo v čase, keď bol ako prvý zo svojej krajiny – nového štátu Slovenskej republiky – zvolený do

výboru klubu. V podtónne vystúpenia skúseného Američana totiž jasne znelo, aby novoprišielci nezavádzali na pôdu tohto medzinárodného žurnalistického fóra staré metódy z pomerov, kde vyrástli, ale sa ich nezbavili. Američan to slovo nemal vo svojom slovníku, ale my ho poznáme ako kádovanie....

Nikdy by sa mi tento príbeh z pôsobivej scenérie nemeckého hlavného mesta tak živo neobjavil pred očami, keby ma nedávno jeden bratislavský staromešťan nevaroval, aby som prestal byť taký agresívne protizápadný,

a osobitne protiamerický... v tých Slovenských národných novinách! Počúval som ohromene, lebo mal prehľad o všetkom, čo som za posledné mesiace napísal. Domáhal som sa konkrétnosti. Ukázalo sa, že ide najmä o článok o výsledkoch prezidentských volieb v USA. Ale veď na ten som použil najmä veľký rozbor rakúskej novinárskej hviezdy Hugo Portischa – novinára, ktorý predpovedal možnosť zvolenia Trumpa. Okrem toho je to rodený Bratislavčan, celé roky pôsobil v rakúskej televízii, ktorú tu masa ľudí sledovala. Takže som si myslel, že jeho názory môžu zaujať. Okrem toho Portisch zakončil svoj rozbor výzvou o nevyhnutnosti Európy, aby držala spolu, a osobitne, že sa k tomu musia pripojiť všetky strednej a východnej Európy. Odpoveďou mi bolo, že to nech si Rakúšania hovoria u seba doma, to je ich vec. My sa na to musíme pozerať inak, nepreberať rakúske názory. Zazdalo sa mi, že taký argument som už niekde počul. Ale to nebolo v čase, keď sa zdala byť sloboda slova samozrejmosťou.

SEBAOBRAŇA

Vo štvrtok 16. 2. 2017 sa konalo ďalšie parlamentné odvolávanie predsedu vlády Roberta Fica. Predchádzajúce podobné frašky sa uskutočnili koncom septembra a začiatkom júla minulého roka. Tentoraz za odvolanie premiéra hlasovalo iba šesťdesiat poslancov zo sto tridsiatich prítomných. Opozícia chcela odvolať predsedu vlády za to, že sa údajne spreneveril svojmu verejnému prísľubu zachovať stabilné ceny energií a ľuďom sa takým spôsobom vraj otočil chrbtom.

Kam to speje?

„Dosadil svojich ľudí do predstavenstiev a dozorných rád energetických spoločností, ktorí následne pripravili bezprecedentný podvod na ľuďoch. Tento podvod následne dlhodobo kryl, obhajoval a snažil sa všemožne ľuďom vnútiť predstavu, že faktúry o stovky percent vyššie oproti roku 2016 sú nižšie. Ignoroval výzvy opozície na nápravu a opozičných poslancov verejne za snahu pomôcť ľuďom ponižoval,“ uviedli v návrhu opoziční poslanci.

Tým sa tiež nepáčilo, že R. Fico tvrdošijne odmieta odvolať ministra hospodárstva Petra Žigu, ako aj ostatných nominantov v predstavenstvách a dozorných radách energetických spoločností, ktorí podľa opozície neobhajovali verejný záujem. Premiér sa mal podľa nich takým konaním spreneveriť svojmu poslaniu, verejnému prísľubu, svojim voličom, ako aj ostatným občanom SR. Ich záujem by mal pritom chrániť...

Samotný premiér Fico vo svojom prejave vyhlásil, že hlavným cieľom mimoriadnej schôdze je vyvolať konflikt a ešte hlbšiu apatiu verejnosti proti štandardným stranám. „Obraciam sa na koalíčných poslancov, najmä na poslancov Smeru-SD, aby sa nenechali do toho vliahnúť. Vieme, o čo Igorovi Matovičovi a iným ide – o chaos a rozvrat, lebo nemajú čo iné ponúknuť. Prosím poslancov, aby sme sa išli venovať normálnej robote,“ apeloval predseda vlády na svojich stúpencoch.

Na margo kauzy cien energií zopakoval, že vládna koalícia použila politický tlak na Úrad pre reguláciu sieťových odvetví a na základe tohto tlaku sa urobili náhradné rozhodnutia. „Monitorujeme ich, lebo vláda nemá možnosť vstupovať do cenových konaní. Ak sa ukáže, že neboli napravené krivdy, opäť budeme vytvárať primeraný tlak,“ dodal Robert Fico.

Ešte pred samotným pokusom opozície o odvolanie premiéra v rozprave vznikli dve v podstate nevidané a škandálne situácie. Prvá, keď predseda NR SR Andrej Danko vypol mikrofóny pri vystúpení Igora Matoviča, lebo porušoval nový rokovací poriadok parlamentu. Druhý škandál vyvolalo použitie fotografie alebo jej stareny z Moravy, akože cenami energií postihnutej, na Slovensku žijúcej chudobnej vdovy. Aktérom bol opäť I. Matovič. Premiér zareagoval tlačovou konferenciou, kde vyhlásil, že sa v mene Slovenskej republiky ospravedlnil premiérovi ČR Sobotkovi, ako aj rodine alebo jej panej, ktorej fotografiu zneužila reklamná agentúra objednaná Matovičom.

Občania Slovenska sa zatiaľ právom pýtajú, komu tieto parlamentné a vládne cirsky majú prospieť a komu reálne škodia. Prospeť nemôžu zrejme ani tým, ktorí ich vytvárajú a sami v nich figurujú. Škodí však nám všetkým. Zjavne už dozrel čas, aby sa táto trápna tragikomédia skončila. Nie, politici nemôžu vymeniť národ, občanov, voličov. Naopak, občania a voliči môžu vymeniť politikov...

Robert LANDIS

Matičný predseda v Štúrove na zmiešanom juhu Jaroslav JANOK o vlasteneckých aktivitách

Do leta sa Štúra v meste na Dunaji azda dočkáme

Zhovárал sa Viliam KOMORA – Foto: archív autora

Miestny odbor Matice slovenskej v Štúrove po roku 1990 vykonal množstvo nevyčísliteľnej záslužnej práce na kultúrnom poli, predovšetkým však pomáha a slúži Slovákom z tohto juhoslovenského mesta. Stmeluje dobrých ľudí – Slovákov, a to dokonca aj spoza Dunaja, utužuje vzájomné vzťahy, pristo napomáha udržiavanie slovenskej národnej jednoty a vlastenectva medzi príslušníkmi nášho národa. Predsedom MO MS v Štúrove je od roku 2010 Ing. Jaroslav JANOK. Vyštudoval Chemickotechnologickú fakultu STU v Bratislave, odbor spracovanie dreva a výroba celulózy a papiera. Členom MS sa stal v roku 1993. Porozprávali sme sa s ním o problematike matičnej činnosti, ale aj o spolupráci s miestnymi príslušníkmi národnostných menšín. Zaujímalo nás, ako vníma činnosť Matice slovenskej a či je odlišná na jazykovo a národnostne zmiešanom území ako v iných častiach Slovenska, kde žijú Slováci vo väčšine.

• Pochádzate zo severovýchodu našej vlasti, preto môžete porovnávať. Je podľa vás činnosť matičiarov odlišná v čisto slovenskom prostredí oproti jazykovo a národnostne zmiešanému, ako je aj v Štúrove, kde žijete od skončenia vysokej školy?

Nielenže si to myslím, ale je to skutočnosť, ten rozdiel je naozaj veľký oproti čisto slovenskému prostrediu. My Slováci, ktorí žijeme v tomto prostredí, máme obmedzené možnosti na kultúrne a spoločenské vyžitie, čo je u nás už trvalý jav.

• Aké obmedzenia máte na mysli?

Uvediem najmä reálne a pravidelné diskusie vo výbore MO MS v Štúrove pred prípravou našich programov, aby sme si vydiskovali, ako zabezpečiť ich optimálnu realizáciu nielen pre seba, ale tiež pre verejnosť s čo najnižším financovaním. Alebo odkiaľ zabezpečiť financie, pokiaľ nám nebol schválený projekt z MS v Martine, VÚC Nitra, resp. nám odsúhlasili len nejakú položku či čiastku. Časté sú aj naše negatívne očakávania na reakcie zo strany spoluobčanov maďarskej národnosti a najmä mestských poslancov maďarskej národnosti. Môžeme poukázať na už aj mediálne známy, organizovaný maďarský protest, ktorý sprevádzal polozenie základného kameňa pod bustu Ľudovíta Štúra koncom roka 2015 a jeho praktickú likvidáciu.

• V matičnej činnosti napriek tomu nepoľavujete. Viac-menej pravidelne organizujete matičný ples, oslavu Dňa zien, Dňa matiek, Majáles, splav Dunaja, posedenia pre seniorov, predvia-

Predseda MO MS v Štúrove Ing. Jaroslav JANOK verí, že pomník Štúra v meste bude.

nočné stretnutia či iné kultúrne a spoločenské akcie...

Väčšina našich programov má už dlhoročnú tradíciu a je určená celej štúrovskej verejnosti, nielen Slovákom. Na programoch mimo nášho matičného domu sa zúčastňujú aj občania iných národností a rôzneho veku. Pre nás je dôležité aj takto si pripomínať politické a kultúrne výročia, keďže podujatia

nám pomáhajú zachovávať tradičné ľudové obyčaje a zvyklosti.

• Nemožno nespomenúť besedy so spisovateľmi, súťaže žiakov, pripomínanie si našich vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda, podujatia k jubilejnému Roku Vajanského, ale aj ďalších slovenských národných dejateľov a osobností. Takéto odborné

podujatia zrejme tiež profilujú kultúrno-osvetovú činnosť vášho odboru?

Slúžia najmä na predstavenie a priblíženie našich odvekých slovenských a slovanských národných hodnôt. Chceme nimi vzbudiť záujem o osobnosti nášho národa a prehľbovať vzťah k vlasti, teda najmä posilňovať spolupatričnosť so Slovenskou republikou.

• Aké sú vaše predstavy o efektívnosti matičného hnutia v prostredí mesta Štúrovo, na dolnom toku Dunaja, a vôbec na juhu našej vlasti?

Predovšetkým nás vedie zámer vzbudiť väčší záujem o vzájomnú spoluprácu Slovákov žijúcich na národnostne zmiešanom pohraničnom území pri rieke Dunaj; budovať a rozvíjať vzájomnosť, ktorú pociťujeme aj zo strany slovenských obcí v Maďarsku a tam žijúcich Slovákov. Niekedy sa nám zdá, že je aj úprimnejšia ako od našich slovenských inštitúcií – či už MS, Ministerstva kultúry a slovenských štátnych orgánov. Pracujeme najmä v kultúrnej oblasti, kde vidieť výsledky pri približovaní a sprítomňovaní nášho slovenského folklóru, pestovaní a prehľbovaní vzťahu k našim národným buditeľom a dejateľom. Medzi nimi má popredné miesto práve Ľudovít Štúr, preto si zasluhuje mať bustu aj v našom meste Štúrovo, pracujeme na tom, aby sa to podarilo, a verím, že to s podporou MS, ale i štátu úspešne dosiahneme.

• V akom stave je tento nedávno miestnymi šovinistami znevážený projekt?

O konkrétnom termíne osadenia busty ešte nemôžeme hovoriť. Môžem však prezradiť, že sochársky portrét Ľudovíta Štúra a aj podstavec sú už zhotovené, a teda odhadom je jeho osadenie na zaplatenom, prenatatom pozemku mohlo byť reálne do leta tohto roku. Bude to však ešte závisieť od splnenia podmienok na stavebné povolenie, ktoré si vyžaduje na realizáciu pamätníka Stavebný úrad Štúrovo. Držte nám palce a zároveň všetkých vás pozývame: prídte do Štúrova pozrieť si našu vlasť pri najširšej časti toku Dunaja.

O ČOM JE REČ

V rámci našej snahy odkrývať biele miesta našej histórie a pripomínať významné slovenské osobnosti pokúsme sa poodhaliť rúško tajomstva o Ľudovítovi Novákovi, univerzitnom profesorovi, jazykovedcovi európskeho formátu. V encyklopédiách sa cituje najmä jeho dielo Jazykovedné glosy k československej otázke, ale aj ďalšie jazykovedné štúdie. V ostatných rokoch sa začalo jeho meno spomínať aj v súvislosti s tým, že sa zaslúžil o založenie Slovenskej akadémie vied v roku 1942. Novákom iniciovaná a založená SAV mala 7-členné predsedníctvo a od apríla 1943 do jari 1945 vzniklo päť malých vedeckých ústavov i Ústredná vedecká knižnica a vykonávala sa významná edičná činnosť, ktorej súčasťou bolo vydávanie vedeckých časopisov. Ľudovít Novák sa stal generálnym tajomníkom SAV a v tejto funkcii pôsobil až do konca vojny. Počas bombardovania Bratislavy z obavy pred zničením zachránil Univerzitnú knižnicu, ktorú odviezol do svojej vily v Ľubochni. Preto je dobrý dôvod rozpamätáť sa na profesora, akademika Ľudovíta Nováka – lebo práve tento rok oslávime sedemdesiate piate výročie zalo-

ženia SAV. Mal som to nesmierne šťastie, že som od svojich detských liet osobne poznal pána profesora, ktorý býval s rodinou v Ľubochni.

Vrátim sa však k hlavnej téme. To som už mal i ja prvé literárne úspechy a s ktorousi knihou

O rozplavbe kontinentov

Peter ŠTRELINGER

šiel som pri svojom návrate do Ľubochni navštíviť pána profesora. V roku 1968 ho rehabilitovali a on sa vrátil prednášať na vysokú školu. Sprvu na Pedagogickú fakultu do Trnavy a neskôr pôsobil na Univerzite P. J. Šafárika v Prešove. Profesor už žil skromne na dôchodku, potešil sa mojej návšteve, zaujímal sa, čo nové sa deje vo svete a v literatúre. Bol som prevkapaný sviežosťou jeho ducha. A vtedy som po prvýkrát počul z jeho úst, že stále pracuje na akejsi novej teórii, za ktorú vraj dostane v Štokholme Nobelovu cenu. Spočiatku som mu chcel oponovať, že za jazykovedu sa Nobelova cena zatiaľ neudeľuje, ale on ma rýchlo zavrátil, že

vôbec nejde o jazykovedu. Jeho práca sa vraj týka prírodných vied. „Moja teória vychádza z fyziky, ale aj z geológie, meteorológie, geografie a archeológie...“ Presviedčal ma, že je to nový výklad o stvorení sveta, ale na báze prísne vedeckej! Trochu som bol

tým zaskočený. Medzitým sme si aj potykali: „Ty hlboko veriaci človek, azda chceš polemizovať s Bohom?“ spýtal som sa ho prevkapané. „To nie je polemika, ale potvrdenie Božej pravdy!“ vysvetľoval mi. „Vychádzam z poznatkov nemeckého profesora Alfreda Lothara Wegenera a jeho teórie kontinentálneho driftu. Podľa neho náš svet tvoril pred miliónmi rokov jeden kontinent – Pangea, ktorý sa rozlomil. To je model plávajúcej zeme, rozdelenia jednotlivých kontinentov. Wegener zhromaždil pre svoju teóriu celý rad nepriamych dôkazov, nebol však schopný ešte za života preukázať mechanizmus samotného driftu, teda rozplavby kontinentov.“ Na stene mal mapy

dvoch zemských poglobulí. „Keby sa kontinenty zase vrátili, zapadali by do seba obrysy Južnej Ameriky, pobrežie Brazílie do Guinejského zálivu Afriky!“ Naozaj, bolo to ako puzzle, skladačka! Z knižnice priniesol obsiahly rukopis svojej teórie O rozplavbe kontinentov. „Musím ešte doplniť tie časti, čo mi eštebáci ukradli pri vyšetrovaní v roku 1953, keď ma obvinili z vlastizrady a zavreli na Pankráci! Tam ma nútili, aby som dopísal k svojej práci dodatok, že som americký špión! Profesora Wegenera a jeho teóriu najprv vedci odmietli. Ale mal pravdu. A ja som to dokázal. Vypočítal som pohyb kontinentov, ako sa od seba vzdalujú!“

Po smrti profesora Ľudovíta Nováka (zomrel v Ľubochni v septembri 1992) som si uvedomil, že keby bol mohol svoju teoretickú prácu O rozplavbe kontinentov publikovať na začiatku päťdesiatych rokov, bol by sa slovenský vedec stal autorom a objaviteľom prevratných vedeckých zistení. Táto jeho teória prijatá svetovou vedou až koncom šesťdesiatych rokov spôsobila podobnú revolúciu ako objavenie periodického zákona v chémii, kvantovej mechaniky vo fyzike a objavenie DNA v biológii. Rukopis Ľudovíta Nováka o rozplavbe kontinentov sa dosiaľ nenašiel.

Prvým krokom k bezpečnosti je odzbrojiť arzenálom rinčiaci slovník Nehovorme o NATO, hovorme o číslach

Dušan D. KERNÝ – Foto: zdroj internet

Najvýznamnejšie a najväčšie medzinárodné stretnutie na tému bezpečnosti sa koná každoročne v Mníchove. Už roky ho organizujú najvýznamnejšie osobnosti nemeckej politiky. Podstatné je, že sa tam určujú politické, a nie vojenské ciele.

Prvé tanky bundeswehru práve dorazili do Litvy.

V tieni tejto výnimočnej udalosti, prvej po nástupe nového prezidenta USA, sa debatovalo aj vo verejnoprávnom rozhlase o jednej z kľúčových otázok z Mníchova – o naliehaní zvýšiť výdavky na obranu jednotlivých členských štátov Severoatlantickej aliancie na úroveň dvoch percent hrubého domáceho produktu. Pribeh tejto relácie RTVS, vedenej moderátorom B. Dobšinským, nám ukazuje, dá sa povedať, z nášho pohľadu deformovaný mediálny prístup k takej náročnej tematike. Hostami bol bývalý minister obrany L. Galko (za SAS) a terajší štátny tajomník na MNO SR Róbert Ondrejcsák (Most – Híd). Nosným smerom pre moderátora i jeho hosti bola nevyhnutnosť dávať dve percentá slovenského HDP na obranu.

■ IDE O PENIAZE

Argumentom boli spojenecké záväzky a fakt, že vojna je na európskom kontinente, a to v našom bezprostrednom susedstve. Poslucháč sa dozvedel, že je to pre-

zident, kto na tento cieľ, ku ktorému sa Slovensko zaviazalo, naliehavo upozorňuje, kým predseda vlády argumentuje potrebami civilného sektora, školami, zdravotníctvom, dôchodcami a pod. Sú to šťastné vyjadrenia predsedu vlády? Pýta sa naliehavo moderátor Dobšinský člena vlády, ktorý, samozrejme, sa nechce dostať tam, kde ho chce mať moderátor, hoci za tie dve percentá horlí. Opozítny poslanec, samozrejme, prispeje svojou troškou do mlyna, okrem iného svojím návrhom prijať zákon o pravidelnom navrhovaní rozpočtu na obranu o 0,1 percenta... Argumentuje stanoviskom USA a nového prezidenta, že Spojenci musia prispieť k obrane primeraným dielom. To je pre Slovensko jednoznačná nevyhnutnosť...

Isteže, bude to nevyhnutnosť. Už sú rozbehnuté akcie, ktoré budú mať ďalekosiahle dôsledky na to, ako sa Slovensko udrží v integračnom procese v jadre Európy. A to sa týka tak jadra Európskej únie, ako aj NATO. Laik je však zavádzaný deba-

tami o dvoch percentách. A mantrou o dobrom prezidentovi, ktorý chce plniť medzinárodné záväzky, a zlom predsedovi vlády, ktorý to, ako vidno, nechce a chce dať tie peniaze do civilného sektora.

■ DVE PERCENTÁ?

Prezident síce môže hovoriť o nevyhnutnosti dvoch percent HDP, ale predseda vlády sa musí pozrieť do svojej vládnej peňaženky. A čo tam ten Fico vidí? Vidí, že HDP v roku 2016 bolo na úrovni 79,19 miliardy eura. Teda nepretržite rastie – veď v roku 2010 to bolo 65,9 miliardy eura. Takže nie je problém vyrátať si, koľko sú z tejto sumy dve percentá. Lenže Fico a jeho minister financií sa musia pozrieť na príjmy štátneho rozpočtu – tie sú 12,7 miliardy a výdavky sú 15,44 miliardy eura. Celkový zahraničný dlh v pomere k HDP je na úrovni 62,55 miliardy eura. Celkový vnútorný dlh je takmer 43 miliárd eur. Nechceme mučiť čitateľa matematikou. Ide len o to poukázať na rozdiel medzi

dvoma percentami z HDP a dvoma percentami z ročného štátneho rozpočtu. A o tomto azda by mal byť kvalifikovaný rozhovor.

Podľa správ z Mníchova po skončení onej relácie, o ktorej sa zmieňujeme, zaznelo, že nemecká kancelárka Merkelová sa stotožnila s nevyhnutnosťou plniť spojenecké záväzky, teda schválila tie dve percentá.

■ NEZLADENÉ ECHO

Lenže v tom istom čase nemecký verejnoprávny rozhlas Deutschlandfunk vysielal, že to nie je na programe dňa, lebo každoročné zvyšovanie nemeckého rozpočtu na obranu by znamenalo osem percent rozpočtu štátu. Teda ak by Nemecko dosiahlo výdavky na úrovni dvoch percentá HDP, znamenalo by to k doterajším 36 miliardám pridať ďalších najmenej 20 miliárd. Ak by ten príspevok na obranu dosiahol úroveň dvoch percent nemeckého HDP, bol by rovnaký, ak nie väčší ako ruský rozpočet na obranu! A to len v jednom štáte NATO!

Kľúčová otázka je: zabezpečuje nám to väčšiu bezpečnosť? Zabezpečuje presun vojsk na hranice Ruska a lodí do Čierneho mora viac bezpečnosti voči štátu, ktorý má podstatne, niekoľkonásobne menšie výdavky na obranu ako európske štáty NATO a desaťnásobne menší rozpočet na obranu ako USA?

Kvalifikovanú verejnú diskusiu o našich záväzkoch v NATO treba viesť najmä politickými argumentmi, a nie vojenskými. Lenže to by v našej politike a médiách museli byť ľudia so skúsenosťou z rokov uvoľňovania napätia, ktorého ovocím bola úplná zmena pomerov v Európe, v strednej a východnej Európe osobitne. Prvým krokom v odzbrojení je totiž odzbrojiť arzenálom rinčiaci slovník.

PREČÍTALI SME ZA VÁS

Ako sa možno dočítať v nemeckom denníku *Frankfurter Allgemeine Zeitung* Stephen Bannon až do augusta minulého roku pôsobil vo webovom portáli *Breitbart News*, kým ho neangažovali ako manažéra volebnej kampane Donalda Trumpa. Stal sa jedným z najbližších spolupracovníkov budúceho prezidenta, kľúčovou osobnosťou a po Trumpovom volebnom víťazstve hlavným stratégom v Bielom dome. Bol tiež spoluautorom Trumpovho prejavu pri nástupe do úradu, v ktorom vykreslil pochmúrný obraz Ameriky.

Kto radi Trumpovi

Kedysi nič nenasvedčovalo tomu, že Bannon sa stane republikánskym – pravicovým ideológom. Vyrástol v rodičovskom dome v prostredí, ktoré bolo naklonené demokratom. Niekoľko rokov strávil v armáde, potom nastúpil do investičnej banky *Goldman Sachs*, kde pomáhal podnikom pri ochrane pred nepriateľskými pokusmi o prevzatie. S niekoľkými kolegami založil malú investičnú banku, ktorá sa špecializovala na mediálnu oblasť. V roku 1998 ju predal francúzskej banke *Société Générale* a stal sa filmovým producentom a režisérom. Presadil sa a do povedomia sa zapísal najmä politickými dokumentmi, napríklad o kritikovi kapitalizmu – hnutí *Occupy*, alebo o političke Sarah Palinovej.

Webovú stránku *Breitbart News* založil v roku 2007 Andrew Breitbart ako konzervatívny spravodajský portál. Bol to Bannon, ktorý po náhlej smrti zakladateľa v roku 2012 dal portálu radikálne smerovanie, ktoré má dodnes. Neurčoval len redakčnú prax médiá, ale aj sám písal príspevky a moderoval domovskú rozhlasovú reláciu. Pred vyše rokom bol hosťom v programe Donalda Trumpa, kde sa o. i. sťažoval, že dve tretiny alebo tri štvrtiny vedúcich miest v *Silicon Valley* obsadili odborníci pôvodom z Ázie. *Breitbart News* sa aj v súčasnosti pokladajú za nacionalistické médium, nepriateľské voči prisťahovalectvu a voľnému obchodu a dávajúce priestor konšpiračným teóriám.

„Merkelová pouča Trumpa po sérii teroristických útokov v Nemecku,“ taký je napríklad titulok ku kritike nemeckej kancelárky na práve prezidentom zavedený zákaz vstupu do USA pre migrantov z niektorých štátov. Bannonov rukopis sa nezaprie...

Pokiaľ bol spočiatku popotahovačom nitiek v pozadí, od zloženia prezidentskej prisahy Donaldom Trumpom je stále bližšie v epicentre rozhodovania. Aj v prezidentskom dekréte o vstupe cudzincov do USA hral veľkú úlohu a presadzoval, aby zákaz platil aj pre osoby so „zelenou kartou“ a rovnako tiež pre tých, ktorí mali povolenie na pobyt a prácu. V rozhovore pre *New York Times* obvinil médiá, že doteraz nevedia, prečo bol Donald Trump zvolený za prezidenta. Tiež povedal, že ako opozičnú stranu nevidí demokratov, ale médiá. Jeho nacionalistická filozofia korešponduje s Trumpovým heslom *Amerika najprv* pričom neskrýva, že do Ameriky by mala prísť doba nacionalistickej politiky. Po Trumpových sľuboch pracujúcej triede vyhlásil, že republikáni by mohli zostať pri moci päťdesiat rokov.

Ivan LUŽÁK

Po tom, čo všetkých živých vyhnali, ani mŕtvym nedajú pokoj... Bolestné pravoslávne Dušičky v Kosove

Martin JARINKOVIČ – Foto: autor

Aj tento rok – ako napokon každý od roku 1999 – srbské médiá priniesli pri príležitosti pravoslávneho sviatku zasväteného dušiam zomretých obrázky žalostného stavu srbských pravoslávnych cintorínov na okupovanom území juhosrbskej oblasti Kosova a Metochije. Je to obraz natoľko vzdialený hodnotám európskej civilizácie, o ktorej toľko počuť z každej strany, že je až problém uveriť, čo sa to deje v 21. storočí.

Srbi, na rozdiel od nás, svojim zosnulým venujú nie jeden, ale štyri sviatky pripadajúce vždy na sobotu – od jesene do jari. Prvý z nich pripadá na prvú polovicu októbra (tzv. Miholjské dušičky), druhý na prvú sobotu novembra (tzv. Mitrovské dušičky), tretí je viazaný na začiatok predveľkonočného pôstu a štvrtý je vždy v sobotu pred sviatkom zoslania Ducha Svätého.

■ NA CINTORÍNY S POLICAJTMÍ

Ani tento február, pred pôstom, sa neobišiel bez výjavov pripomínajúcich skazu po vyčistení neonacistov na židovských cintorínoch. Srbski vyhnanci z Kosova prichádzajú aspoň raz ročne organizovanými autobusovými spojmi v sprievode policajných jednotiek do svojich niekdajších domovov pokloniť sa pamiatke svojich blízkych na cintorínoch. Predierajú sa zarastenými, neudržiavanými pohrebiskami, hľadajúc poničené náhrobky či aspoň rozvaliny, čo z nich ostali. Policajná ochrana je nevyhnutná z hľadiska bezpečnosti pútnikov. Tam, kde sa ju nepodarí zabezpečiť, z náv-

Takto vyzerajú takmer všetky miesta posledného odpočinku Srbov v Kosove...

števy cintorínov zväčša nie je nič. Je len málo takých odvážlivcov, čo by si trúfali individuálne, na vlastné riziko vstúpiť do života nebezpečných lokalít. Hoci ani policajný sprievod ešte nemusí byť zárukou bezpečnosti, ako sa o tom presvedčili dlhé roky po sebe vyhnanci z mesta Djakovica, ktorí pre každoročné krvavé útoky tentoraz na návštevu cintorína v rodnom meste rezignovali.

Na niektorých cintorínoch neboli pozostalí niekoľko rokov. Srbská redakcia *Rádiotelevízie Kosova* napríklad priniesla zábery z obce Mušutište, kde sa cintorín s pováľanými náhrobkami stihol zmeniť takmer na lesnú húštinu. Ovela lepšie však na tom nie sú ani ostatné pohrebiská. Napríklad najväčší pravoslávny cintorín v Kosove, ktorý sa nachádza v Prištine, je podľa repor-

táže Andriju Igiča pre *Rádiotelevíziu Srbska* zanedbaný a lokálna samospráva ho ponechala napospas vandalom a zubu času. Kaplnku pri cintorine miestni využívajú ako nůdzové toalety a skládku odpadu.

■ DIVOKÁ REALITA

Dávno zabudnuté výjavy, pripomínajúce nájazdy Džingischána či rané boľševické časy, sú – ako vidíme v dnešnom Kosove – aspirujúcom na členstvo v Európskej únii, bežnou realitou. Irónia je o to väčšia, že Kosovo, ktoré sa usiluje aj o členstvo v UNESCO, odôvodňovalo svoju kandidatúru prítomnosťou vzácných stredovekých srbských kláštorov na svojom území, zapísaných medzi svetové kultúrne dedičstvo. Teda tých kláštorov, ktoré, našťastie, neboli zničené ako mnohé iné cirkevné budovy po okupácii Kosova a ktoré aj dnes musia strážiť patrole misie KFOR pred vandalmi. Taký je skutočný výsledok budovania skrachovaného projektu tolerantného multietnického Kosova, ktoré si vo februári tohto roku za aplauzu západných lídrov pripomenulo deviate výročí vyhlásenia „samostatnosti“.

V takýchto pomeroch neprekvapuje informácia spomínaného reportéra A. Igiča, že kosovski Srbi dávajú exhumovať ostatky svojich blízkych a prevážajú ich pochovať do svojich terajších sídel v Srbsku. Oblasť Kosova a Metochija tak postupne, ale isto stráca svoju pôvodnú tvár a stopy svojej niekdajšej srbskosti. A možno len o to ide kosovským „fanúšikom“ UNESCA, ktorí nedajú pokoj ani mŕtvym po tom, čo živých vyhnali.

GLOSA

Sochár Ján KONIAREK (Voderady 1878 – Trnava 1952) po akademických štúdiách v Ríme, Budapešti a Mníchove pôsobil desať rokov v Srbsku ako úspešný umelec a pedagóg. V zákopoch prvej svetovej vojny bol zranený, omrzli mu nohy a doliečoval sa v bratislavskom lazarete. Po skončení vojny sa rozhodol vrátiť domov, „aby položil základy moderného slovenského sochárstva“.

Kam sa podel Koniarekov Jánošík?

Ako sme už pri viacerých príležitostiach v matičnom týždenníku písali, umelec, ktorý svoje zakladateľské predsavzatie splnil, vytvoril mnohé významné diela – reliéf Memoranda v Martine, pomníky Jána Hollého v Borskom Svätom Mikuláši, pre Trnavu Padlých v prvej svetovej vojne, M. R. Štefánika a Antona Bernoláka, pre Skalicu pomník Dr. Pavla Blahu, pre Spolok sv. Vojtecha reliéf Rastislav víta sv. Cyrila a sv. Metoda na Devine, mnohé ďalšie pamätníkové kompozície a náhrobníky. Bol tiež oficiálnym portrétistom Andreja Hlinku a autorom umeleckej priereznej Piety. Prvá jej štúdiá vznikla v Belehrade. Ako majster Koniarek spomína, v lazarete za ním prišiel poslanec Ferdíš Juriga s prosbou, aby vytvoril Slovenskú piету. V článku Števa Schultza z roku 1932 s titulom Na návšteve v ateliéri slovenského sochára (Kultúra č. 7 – 8) sa možno dočítať: „Vyniká svojou originalitou a slovenskosťou riešenia Slovenská pieta. Matka Božia drží v lone svojho božského Syna, hlavu má na jeho hrud' sklonenú. Hlava Kristova je krásnou líniou klesnutá do zadu na plece Máriino. S pravej strany kľadá a ruku Kristovu drží slovenské dievča v kroji, z druhej strany slovenský šuhaj tiež v kroji a bozkáva mŕtvu ruku Spasiteľa. Opišať je to ťažko, treba to vidieť.“

Ďalší osud Slovenskej piety nepoznáme, tak ako nepoznáme, čo sa stalo s niekoľkými desiatkami majstrových diel, ktoré vytvoril v Ríme, Budapešti, Mníchove, Belehrade, ale aj na Slovensku. Podoba niektorých sa zachovala na fotografiách, iné poznáme len z opisu vo vlastnom životopise umelca a zo svedectiev návštevníkov ateliéru v Belehrade alebo v Trnave, ako aj z dobovej tlače. Medzi takéto nezvestné diela patrí socha Jánošík. Podľa nej navhol akademický maliar Jozef Dóka ml. (1948 – 2011) plagát, ktorým začal pátrať po neznámych sochárskych dielach Jána Koniarka.

Bohumil H. CHMELÍK

Medzinárodná asociácia naturálnej medicíny sídli od vlašajška v Slovenskej republike

Keď byrokrati rozhodnú, že o dvanástej je jedna

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: autorka

MUDr. Gustáv SOLÁR, PhD., prevádzkuje v Šamoríne kliniku akupunktúry a naturálnej medicíny. Medicínske zariadenie predlžuje dlhoročnú tradíciu akupunktúrnych pracovišiek na Slovensku. Spolupracuje s poprednými svetovými centrami naturálnej medicíny, najmä so Všeruským centrom očnéj a plastickej chirurgie Ministerstva zdravotníctva RF v Ufe. Pred niekoľkými mesiacmi zorganizovala slovenská Lekárska spoločnosť naturálnej medicíny a Všeruské centrum kongres, na ktorom sa zúčastnil aj jeho riaditeľ prof. Ernst Muldašev, DrSc. S doktorom Gustávom Solárom sme sa rozprávali o možnostiach naturálnej medicíny navracat' ľuďom zdravie.

• Ako si má laik vysvetliť názov Klinika akupunktúry a naturálnej medicíny?

Ide o zdravotnícke zariadenie, kde sa robí komplexná akupunktúrna starostlivosť a všetky zložky medicíny, ktoré spadajú do okruhu naturálnej medicíny.

• A čo spadá do jej okruhu?

Okruh naturálnej medicíny je tá časť medicíny, ktorá dominantne pracuje s energo-informačnými procesmi. Základom naturálnej medicíny z medicínskych odborov je akupunktúra, pretože akupunktúrny systém tak ako ho poznáme, je energo-informačný systém organizmu. Okrem toho je súčasťou naturálnej medicíny infointerakčná medicína, čo je vlastne pôsobenie organizmu na organizmus, medicína displayových mikrosystémov, apiterapia, fytoiterapia, naturálna diätetika, morfoenergetická medicína, regeneračná medicína a ďalšie.

• Sú metódy naturálnej medicíny doplnkové ku klasickej medicíne alebo je to samostatný medicínsky odbor?

Nie je to doplnok, ale nedeliteľná súčasť medicíny ako vedy o zdraví. A každá jej súčasť má svoju prevenciu, diagnostiku i terapiu.

• Keď sa v osemdesiatych rokoch minulého storočia rozšírila psychotronika a zasiahla aj do oblasti zdravotníctva, mnohí to považovali za šarlatánstvo. Posunula sa táto oblasť po roku 1989 ďalej k vede alebo stále je mimo pozornosti vedeckého bádania? Vy ste sa tým zaoberali.

Psychotronika sa dnes tak vymedzila, že naturálna medicína s ňou v podstate nemá veľa spoločného. Najmä pokiaľ ide o prístup, interdisciplinárnosť a exaktnosť. Psychotronika mala v istej dobe svoje opodstatnenie, zohrala svoju historickú úlohu, ale naturálna medicína sa vyvíja v súlade s vývojom modernej vedy.

• Vlni ste spoločne s ruskými kolegami organizovali rusko-slovenský seminár a v Štúrove. Na na jubilejný XX. interdisciplinárny lekársky kongres s medzinárodnou účasťou prišiel okrem iných zahraničných účastníkov aj profesor Muldašev. Verejnosti je známy knihami, v ktorých opisuje svoje bádateľské výpravy do Tibetu. Ako očného lekára ho zaujalo tretie oko. Prečo práve on? Mne sa vidí, že má veľa spoločného s psychotronikou.

Musíme si povedať, že pojem psychotronika je dnes, žiaľ, už značne zdiskreditovaný. A nielen pojem, ale aj spôsob, akým sa robí. Zostáva iba laickým liečiteľstvom, nie je to súčasť medicíny. Psychotronická spoločnosť sa dnes už dostala inde, ako sme plánovali pri jej založení, a je to škoda. Pokiaľ ide o profesora Muldaševa, je to lekár a vedec, ktorý uskutočnil zatiaľ jedinú úspešnú transplantáciu oka na svete. S istým poľutovaním treba povedať, že z rôznych dôvodov to nie je medzi lekármi na Slovensku všeobecne známe. Urobil ju na princípoch, z ktorých niektoré časti by sme mohli zahrnúť do energo-informačnej a regeneračnej oblasti.

• Čo vás spája s týmito vedcom?

Nielen prof. Muldašev, ale celý jeho tím robí veľa v oblasti energo-informačných vzťahov. Profesor Petuchov je ďalší významný ruský vedec, s ktorým spolupracujeme. Je prvý svetový matematik symetrológ, ktorý vypočítal genetiky

MUDr. Gustáv SOLÁR, PhD.

kód z tabuliek staročínskej Knihy premien I-ťing. V našej klinike sme vyvinuli pyramídový model akupunktúry, ktorý má tiež svoje analógie v Knihe premien. A toto je napríklad problematika, v ktorej sme sa stretli s prof. Petuchovom aj s prof. Muldaševom.

• Vaše výsledky zaujali Rusov?

Áno, a pozvali nás do svojho centra v baškirskej Ufe, ktoré je špičkovým pracoviskom na svetovej úrovni. Navzájom nás mnohé veci zaujali a v tomto roku plánujeme na Slovensku usporiadať kongres s ešte silnejším interdisciplinárnym a medzinárodným vedeckým obsadením než vlni. Už sa nám ozývajú aj odborníci z ďalších častí sveta. Vlni na kongrese bola vytvorená Medzinárodná asociácia naturálnej medicíny. Zakladajúcimi členmi sú Japonci, Rusi, Nemci a Slováci. Táto medzinárodná organizácia je významná a odborne silná práve svojou interdisciplinárnosťou. Na vlašajšom kongrese sa okrem lekárov zúčastnili aj matematici, molekularni biológovia, fyzici, symetrológovia, geológovia – jednoducho pestré obsadenie. Organizácia má svoje sídlo na Slovensku, medzinárodne schválené a registrované stanovy, exekutívu, teda prezidenta, a troch viceprezidentov.

• Predpokladám, že prezidentom ste vy?

Áno, a viceprezidenti sú z Ruska, Japonska a Nemecka. Práve počas tohtoročného kongresu bude ustanovujúce valné zhromaždenie tejto organizácie, ktoré určí jej úlohu a smerovanie. V nasledujúcom období sa zameriame na budovanie infraštruktúry, ktorá by mala byť nosnou zložkou naturálnej medicíny v tom najširšom slova zmysle.

• Vystúpenie prof. Muldaševa po kongrese na stretnutí s občanmi bolo veľmi zaujímavé. Hovoril o živjéj a mŕtvjéj vode, že jestvuje veda o duši, a povedal, že tibetské poznanie nie je náboženstvo, ale poznatky zachované tisícročia. Tiež spomínal technológiu Alloplant, ktorá vraj robí zázraky a lieči všetky choroby. Záujem o ňu mali Nemci, ale on dal prednosť Slovensku. Mohli by ste o tom povedať viac?

Alloplant je extrakt z mŕtvych ľudských tkanív. Rusi majú v centre pekné motto: Mŕtvi pomáhajú živým. Ide o špeciálnu technológiu, ktorú majú patentovanú a má o ňu záujem celý svet. Ale práve tým, že s prof. Muldaševom máme veľmi blízke názory a ciele, rozhodol sa, že európske centrum pre aplikáciu tejto

metódy bude na Slovensku. Vyžaduje to však množstvo práce – od legislatívnej cez vzdelávaciu až po vybudovanie konkrétneho pracoviska. Naša Lekárska spoločnosť naturálnej medicíny má so Všeruským centrom očnéj a plastickej chirurgie Ministerstva zdravotníctva RF dohodu o vzájomnej spolupráci, vzdelávaní a výmene odborníkov.

• V Rusku ide o pracovisko ministerstva zdravotníctva, u nás o jednu z lekárskejších spoločností a súkromnú kliniku ako jej odbornú bázu. Máte predstavu, ako by na Slovensku mohlo vzniknúť centrum na aplikáciu Alloplantu?

Ťažko mi je hovoriť za ministerstvo, zatiaľ sa usilujeme najst' odpoveď na otázku, akým spôsobom bude táto technológia registrovaná, ako sa bude robiť, aby bola v súlade s našou i európskou legislatívou. Samozrejme, aj odborné pracovisko musí byť vybudované v súlade s požiadavkami kliniky, vzdelávania a výskumu na medzinárodnej úrovni. A to určite nebude ľahké. Ruské pracovisko je zariadením ministerstva zdravotníctva a nebýva bežným zvykom, aby na kongres prišiel naraz generálny riaditeľ, jeho prvý námestník i ďalší námestník riaditeľa pre vedu a výskum. V takej zostave prišli k nám na minuloročný kongres, aby sme položili základy spolupráce. Na projekte budú zrejme participovať aj odborníci z iných štátov. Sme si vedomí, že bude treba prekonať množstvo predsudkov, ktoré našu medicínu neobchádzajú. Uskutočnili sme prvý kontakt s našim ministerstvom zdravotníctva na informatívnej úrovni. Bol slušný a ústretový.

• Aký prínos je z použitia technológie Alloplant? Prof. Muldašev povedal, že lieči všetky choroby...

No, všetky choroby znie nadnesene, ale je to technológia, ktorá má obrovské výsledky, inak by to nerobila. Do centra v Ufe chodia pacienti z vyše šesťdesiatich štátov sveta. Videli sme niekoľko špičkových operácií oka, ktoré robil prof. Muldašev v podmienkach, ktoré by im závideli všetky naše lekárske fakulty.

• Akú úlohu pri transplantácii oka má spomínaná technológia?

Kľúčová, pretože spúšťa regeneračné procesy, ktoré by sa inak ani naštartovať nedali. Tuto technológiou dokážu riešiť choroby, aké sa inak liečiť nedajú. Centrum v Ufe má odborníkov z rôznych oblastí, majú vlastné výskumné centrum, dobre vybavené klinické pracoviská, takže uvažujú o zmene názvu na centrum regeneračnej medicíny.

• Čo je Alloplant?

Sú to tak upravené extrakty z tkanív mŕtvych ľudí, že neobsahujú nijaké antigénne ani iné zložky, takže nie sú pre organizmus rizikové. Táto technológia je, samozrejme, tajná. Oni Alloplant používajú aj do akupunktúrnych bodov alebo pri ochoreniach kĺbov. Na spomínanom kongrese vlni v Štúrove bol tomu venovaný celý blok. Súčasťou bolo tiež diskusné fórum, na ktorom sme analyzovali stav v slovenskej, japonskej, ruskej a nemeckej naturálnej medicíne vzhľadom na možnosti jej aplikácie v praxi. Problém je v tom, že podľa prof. Muldaševa výchova špičkových odborníkov, ktorí by mohli pracovať s Alloplantom, napríklad v očnéj chirurgii, trvá pätnásť rokov.

• Spomenuli ste, že Alloplant sa dá aplikovať cez akupunktúrne body. Čiže aj vy by ste mohli využívať túto

technológiu? Už ste mali možnosť s ňou pracovať?

V Ufe som sa mal možnosť stretnúť s aplikáciou Alloplantu, ale priamo som s ním nerobil. Rusi mali záujem o naše techniky, lebo by umožnili ešte lepšie využitie akupunktúry.

• Čomu sa venuje vaše pracovisko?

Vo všeobecnosti diagnostike s akcentom na techniky, ktoré vychádzajú z akupunktúry. Venujeme sa najmä špeciálnej diagnostike, ktorá je tak trochu výsledkom nášho výskumu. Štát na tento medicínsky okruh finančne vôbec neprispieva. Aplikujeme poznatky starších civilizácií, nie naše, nám sú iba sprostredkované. Všetci, ktorí robíme naturálnu medicínu, si v tom veľmi dobre rozumieme.

• Existuje nejaká systematická starostlivosť o oblasť naturálnej medicíny?

Výskum v naturálnej medicíne nie je nijako štátom dotovaný, aj keď táto medicína môže v krajnom prípade účinne fungovať aj v časoch mimoriadnych energetických situácií (napríklad pri masových výpadkoch elektrickej energie). Napriek tomu sa pomerne úspešne, aj keď ťažko v takýchto podmienkach rozvíja. Na druhej strane jestvujú aj v odborných kruhoch rôzne snahy diskreditovať túto časť medicíny. Niekedy krajne nekvalifikované a účelové. Priestor a možnosť na skutočne odbornú a kvalifikovanú diskusi prakticky nie je. Prispievajú k tomu aj médiá, ktoré dávajú krajne nekvalifikovanému, čo sa často sami pasujú za odborníkov najmä v tejto oblasti. Keď sa ohradíme proti často vysloveným dezinformáciám, dostaneme odpoveď, že to je len náš názor. Rozdiel medzi laickým a odborným stanoviskom sa už akosi nerespektuje, čo výrazne degraduje serióznosť a dôveryhodnosť médií. Takto sa vo všeobecnosti pomohlo aj niektorým antibiologickým úchylkám (napríklad teória gender) do legislatívy a praxe, ale napríklad aj zavedenie tzv. „letného“ času prechádza bez výraznejšieho mediálneho či vedeckého povšimnutia.

• Môžete uviesť jeho negatívne následky?

To je veľmi zložitá problematika. Pokúsím sa ju vysvetliť veľmi zjednodušene. Biorytmus človeka je nastavený tak, že o dvanástej hodine napoludnie vrcholí pôsobenie dráhy srdca. Vplyv a rytmus ostatných biorytmov sa o toho odvíja. Keď človek cestuje do iného časového pásma, adaptácia chvíľu trvá, ale princíp sa nemení a adaptácia je pomerne jednoduchá. Ale keď sa byrokrati rozhodnú, že o dvanástej je jedna, tak sa sociálny biorytmus posunie voči biologickému, čo už má svoje následky. Napríklad prvé dni významne stúpne počet dopravných nehôd a porúch biologických funkcií. Potom sa to už tak navonok neprejavuje, lebo organizmus sa usiluje adaptovať. Lenže sa pritom dostáva do nefyziologického stavu, ktorý nie je bez následkov. Na to sa nedá zvyknúť, lebo je to trvalý posun a v podstate znásilnenie biorytmov desiatok miliónov ľudí. Na ďalšie pokračovanie tohto škodlivého nezmyslu nie je žiaden logický, vedecký ani vecný dôvod okrem zotrvačnosti a nepružnosti byrokracie. Prekvapilo ma, že sa ho zatiaľ nepodarilo zrušiť ani v Európskom parlamente.

• Čím sa môže pochváliť vaše pracovisko?

Som hrdý na každého pacienta, ktorému pomôžeme. A je ich dosť. Ak opakovane príde pacient až z Prešova, pričom nemáme zmluvu s poisťovňou, tak to o ničom nehovorí. Napokon prof. Muldašev mal pozvanie na kongres do USA a dal prednosť nášmu. Myslim si, že aj toto je to dosť veľká pocta nielen pre naše pracovisko, ale aj pre Slovensko.

Realitný magnát a farárova dcéra hľadajú na svet každý po svojom

Základy fungovania Únie majú trhliny

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: ZATL

Základnými atribútmi fungovania Európskej únie je voľný pohyb tovarov, kapitálu a osôb a tiež slobodné poskytovanie služieb. Spoločná mena euro mala v členských krajinách eurozóny podporiť ich hospodársky rast, čo sa nestalo. Rovnaké úrokové sadzby ECB nevyhovovali rozdielnym hospodárskym cyklom v niektorých krajinách eurozóny, a preto sa stali brzdu ich ekonomického napredovania.

Na spomínaných úrokových sadzbách zarobilo najmä Nemecko, na druhej strane Grécko by bez pomoci ostatných krajín spoločenstva už dávno skrachovalo. V tejto súvislosti treba tiež povedať, že Nemecko sa na spoločnej mene poriadne „nabalilo“ tým, že euro má nižšiu hodnotu ako bývalá marka, a tak môže exportovať s obrovskými obchodnými výhodami, čo vari najviac prekáža hospodárskej politike terajšieho amerického prezidenta. Preto hovorí o zavedení 35-percentného cla na dovozy nemeckých automobilov, čo môže mať neblahý vplyv aj na slovenskú automobilovú produkciu. O situácii v bankovom sektore v Taliansku, ale napokon aj v Španielsku sa netreba zvlášť rozpisovať. Ešteže funguje banková únia, ktorá nedovoľuje banky zachraňovať peniazmi daňových poplatníkov, ako to bolo donedávna. Peniaze tak môžu dostať od investorov alebo vlády, čo v tomto prípade znamená ich zoštátnenie. Problémom funkčnej EÚ je aj voľný pohyb osôb v rámci Schengenu, v ktorom naposledy vrah z Berlína precestoval vlakom cez hranice troch štátov, čo bolo vyše tisíc kilometrov, aby ho až pri náhodnej policajnej kontrole pri Miláne zastrelili...

■ PASCA MIGRÁCIE

Európski politici teda majú o čom rozmýšľať. Netrápi ich len pozícia eura, no ešte viac ich straší pasca migrácie a otázka voľného pohybu osôb v Schengene tak, aby bola zabezpečená ochrana jeho občanov. Ak nenájdu uspokojivé

odpovede, náš kontinent poznačia referendumové akcie, ktoré môžu ohroziť takmer všetko, čo bolo v predchádzajúcom období v rámci spoločného projektu Únie vybudované.

Rozpočet EÚ na rok 2017, ktorý európski poslanci schválili, počítá okrem výdavkov na podporu a tvorbu pracovných miest mladých osôb s ešte väčším objemom financií na riešenie migračnej krízy a s tým súvisiacim posilnením európskej bezpečnosti. A tak sa nemožno čudovať, že vyše tri miliardy eur z neho zhltnú budovanie školských zariadení v Turecku pre sýrske deti a tiež zabezpečenie stravovania v utečeneckých táboroch. Príklad Austrálie, ktorá nedovolila, aby ázijskí migranti z lode vystúpili na austrálsky breh a obratom vracia

lode s migrantmi do krajiny, odkiaľ prichádzajú, zdá sa účinkuje.

■ LÍBYJSKÝ MŮR

Na prvom tohtoročnom neformálnom samite najvyšších predstaviteľov členských krajín EÚ v rámci maltského predsedníctva v Rade Európy sa európski lídri dohodli, že z rozpočtu EÚ sa vyčlení dvesto miliónov eur na modernizáciu líbyjskej pobrežnej stráže a budovanie bezpečnostných utečeneckých táborov priamo na území Líbye. V tejto súvislosti treba povedať, že doteraz sa na starom kontinente málo investovalo do ochrany občanov a vôbec celkovej bezpečnosti EÚ. Po vyjadrení amerického prezidenta o budúcom možnom inom zapojení NATO

v prípade ohrozenia bezpečnosti ktoréhokoľvek členského štátu, sa v závere minulého roka európski politici už dohodli o zriadení spoločného obranného fondu.

■ ODKLEPNUTÝ BREXIT

Nemecko-francúzsky tandem v EÚ vznikol po druhej svetovej vojne nielen preto, aby sa na starom kontinente už nikdy neopakovali hrôzy vojny, ale aj preto, aby spoločnými politicko-ekonomickými opatreniami ovládli rozširujúci sa počet členských štátov, a tým zbohatli aj bez ríňania zbraní, čo sa veru podarilo. Británia bola pre celý rad ňou presadených výnimiek čiastočne mimo, problém však nastal, keď nekontrolovaná masa migrantov začala čoraz viac zneužívať jej štedrý sociálny systém. Preto väčšina Britov pri prvej príležitosti povedala dosť. Nebudeme rozvádzať, či kontinentálnych európskych politikov zaskočil tvrdý brexit, ale polovičné riešenie „niečo za niečo“, a teda zachovanie voľného pohybu osôb z kontinentu na britské ostrovy za doterajšiu úroveň zachovania britského prístupu na jednotný európsky trh, britská vláda jednoznačným vyhlásením premiéry Mayovej zamietla. O tom, že Británia bude chýbať pri formovaní európskej politiky, sa nepochybuje, čo napokon platí aj pri očakávanom formovaní budúcej európskej spoločnej armády. Rozhodnutie britského Najvyššieho súdu, že aktivovať článok 50 Lisabonskej zmluvy nie je možné bez súhlasu britského parlamentu, až tak neprekvapilo. Väčším zádrhom je, že brexit nemusí odsúhlasíť aj parlamenty v rámci britského spoločenstva. Zo štyroch jeho štátov s brexitom nesúhlasili Škóti, čo môže vyvolať nepredvídateľné politické turbulencie. V tejto súvislosti však treba povedať, že počas nasledujúcich dvoch rokov sa zrejme v doterajších politicko-ekonomických vzťahoch medzi EÚ a Britániou nebude diať nič podstatné.

NA OKRAJ

Čím viac štátov EÚ vstúpi do eurozóny pri terajších rozdielnych daňových základoch a daňových sadzbách, tým horšie pre jej ďalšie fungovanie. Príčinou je nesúlad medzi nadnárodnou menovou politikou ECB a národnými fiškálnymi politikami členských štátov eurozóny, narastajúci počet ktorých tento rozpor ďalej prehľbuje. Keď k tomu prirátame, že niektoré zo zakladajúcich krajín eurozóny bez akýchkoľvek sankcií porušujú Pakt rastu a stability, ktorého hlavnou úlohou je zabezpečiť rozpočtovú disciplínu členských krajín eurozóny, nemôžeme sa čudovať, že neštandardné menové nástroje centrálnej banky výraznejším spôsobom nezlepšili hospodársky rast na kontinente.

Čo euru pomáha

Navyše súvaha ECB je zaplavená štátnymi dlhopismi najviac zadlžených štátov nakúpených za nízke, ba aj záporné úroky, ktoré nielenže spôsobujú účtovnú stratu, ale navyše neumožňujú ani ďalšie zvyšovanie jej základných úrokových sadzieb. Ešteže fungovanie ECB sa neposudzuje podľa jej hospodárskych výsledkov, ale podľa schopnosti dosahovať aspoň dvojpercentný inflačný cieľ. A to, ako vieme, sa tiež neplní.

Nadnárodné spoločnosti podnikateľsky zasahujú do viacerých štátov aj preto, aby „zneužívali“ ich daňovú politiku vo svoj prospech. O tom, že najväčšie globálne firmy s najväčšími ziskami platia najmenšie dane, sa všeobecne vie, navyše ich neplatia tam, kde sa zisky vytvárajú, ale tam, kde sú najnižšie daňové sadzby alebo kde je najvhodnejší výpočet daňového základu. Tento praxi je zrejme koniec, keďže EK sa rozhodla zmeniť výpočet daňového základu a prerozdelovať sumu zo zaplatených daní medzi tie členské krajiny eurozóny, v ktorých nadnárodná firma pôsobí. Takto sa zvýši príjem do štátneho rozpočtu tej krajiny, kde takáto spoločnosť podnikala a dosahovala zisk. Nadnárodné spoločnosti s výnosom vyšším ako 750 miliónov eur budú povinne podávať správy o výške príjmu, zisku pred zdanením, zaplatenej dani, kapitáli, nerozdelenom zisku, objeme hmotného majetku a počte osôb zamestnaných v danej krajine, kde podnikajú, čím sa vytvorí predpoklad na ďalšie zníženie daňových únikov.

Z hľadiska komplexnosti však treba uskutočniť aj ďalšie daňové zmeny. Treba vymyslieť systém zjednotenia výpočtu daňového základu vo všetkých krajinách Únie a napokon aj nájsť v nich mieru optimálnej daňovej sadzby tak, aby si zachovali voči ostatným štátom sveta daňovú konkurenciu. Na túto skutočnosť poukázali účastníci konferencie Finančné riadenie podnikov, keď okrem iného hovorili o „zneužívaní nízkych daňových sadzieb“ v niektorých štátoch sveta, ale tiež aj v rámci EÚ, pretože na Slovensku je daň z príjmu právnických osôb dvadsaťdva percent a trebárs v Irsku 12,5 percenta.

Európske inštitúcie sa teda musia rozhodnúť, aká bude pre Úniu v budúcnosti jednotná konkurencieschopná daňová politika, aby nesprávnym rozhodnutím v konečnom svetovom regióne. V každom prípade treba súhlasiť, že navrhované zmeny v daňovej politike výrazným spôsobom zjednotia národné fiškálne politiky ako dôležitý predpoklad na lepšie fungovanie eura. A napokon pomôže to aj menovej politike ECB, ktorá tak pri riadení bankového sektora už nebude musieť uplatňovať menové nástroje devalvujúce všetko, čo sa týka fungovania peňazi.

Róbert HÖLCZ

Kultúrne aktivity národnostných menšín zastreší špecializovaný fond

S rozpočtom až osem miliónov eur

Štefan ZLATOŠ – Foto: Štefan KAČENA

Finančnú podporu pre menšinovú kultúru by mala už onedlho koordinovať nová verejnoprávna inštitúcia – Fond na podporu kultúry národnostných menšín. Návrh zákona o fonde schválila vláda, ktorá odporučila jeho prerokovanie v Národnej rade SR.

Vytvorenie fondu vychádza z programového vyhlásenia vlády a má čiastočne nahradiť súčasný dotačný systém, ktorým štát menšinovú kultúru podporuje prostredníctvom dotačného programu v gescii Úradu vlády SR. Namiesto súčasnej sumy 4,5 milióna eura v dotačnom programe bude mať fond podľa legislatívneho návrhu k dispozícii osem miliónov eur zo štátneho rozpočtu. Pôsobnosť v oblasti podpory

kultúry národnostných menšín má z Úradu vlády SR prejsť na Ministerstvo kultúry SR, z ktorého rozpočtovej kapitoly budú fondu poskytnuté prostriedky.

■ NÁPLŇ FONDU

Ako vyplýva z materiálu prerokovaného vo vláde, fond má poskytovať finančné prostriedky na osvetovú, vzdelávaciu i edičnú činnosť, podporovať bude umeleckú tvorbu,

organizáciu kultúrnych podujatí, vedu i výskum v oblasti kultúry, rovnako tak edukačné aktivity vedúce k bližšiemu spoznaniu a porozumeniu medzi občanmi slovenskej národnosti a občanmi patriacimi k národnostným menšinám a etnickým skupinám. Podpora bude zameraná aj na ochranu, odborné spracovanie, digitalizáciu kultúrneho dedičstva národnostných menšín i na aktivity zástupcov národnostných menšín v oblasti kreatívneho priemyslu.

Finančné prostriedky bude fond poskytovať formou dotácie alebo štipendia za splnenia podmienok ustanovených zákonom. O poskytnutí finančných prostriedkov rozhoduje riaditeľ na základe návrhu odbornej rady. Okrem riaditeľa ako štatutárneho a výkonného orgánu fondu a odborných rád budú orgánmi fondu i dozorná komisia ako kontrolný orgán fondu a správna rada. Riaditeľa na základe výberového konania vymenuje minister kultúry. Funkčné obdobie je štvorročné. Tá istá osoba môže byť na pozícii riaditeľa fondu maximálne dve funkčné obdobia za sebou.

■ ŠTÁTÚT INŠTITÚCIE

Minister kultúry Marek Maďarič považuje zákon za jeden z najdô-

ležitejších v oblasti kultúry v tomto volebnom období. „Je tiež pokračovaním v našej priebežnej práci, keď odštátňujeme dotačný systém a transformujeme ho do podoby verejnoprávných fondov,“ povedal v tejto súvislosti minister Maďarič. Popritom poukázal na zvýšenie financií do kultúry. „Znamená to aj to, že budúci rok prichádza do kultúry približne o desať miliónov eur viac,“ informoval minister na margo programu rokovania vlády. Na podporu kultúry menšín tak pôjde podľa jeho slov osem miliónov eur. „Zvyšujeme aj financovanie fondu na podporu umenia z pätnásť na dvadsať miliónov a zvyšujeme aj podporu do audiovizuálneho fondu na úroveň šiestich miliónov eur,“ dodal minister. Na príprave zákona pracovali aj predstavitelia menšín.

Vďaka Fondu na podporu kultúry národnostných menšín si bude môcť každá menšina rozhodnúť o svojich kultúrnych prioritách autonómne.

Finančnú podporu pre menšinovú kultúru by teda mala už onedlho koordinovať nová verejnoprávna inštitúcia – Fond na podporu kultúry národnostných menšín. Rezort kultúry odhaduje, že v prípade schválenia zákona by sa mali kreaovať orgány fondu tak, aby v druhej polovici roka inštitúcia naformulovala prvé dotačné výzvy na rok 2018.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

V našich doterajších autor-
ských príspevkoch sme sa veno-
vali zvukovým, najmä niektorým
hláskovým črtám hovorenej reči.
Náprotivkom zvukových jedno-
tiek v písanom dorozumívaní
prostredníctvom textov sú gra-
fické prostriedky, čiže písmená
a znamienka. Každý uvedený
používateľ spisovnej slovenčiny
a záujemca o jej všeobecne us-
tálené zásady pri tvorbe písaných
jazykových prejavov sa o nich
dozvie v kodifikačnej príručke
Pravidlá slovenského pravopisu,
kde sa podrobne komentuje sú-
stava písmen aj diakritických (rozlišo-
vacích) a interpunkčných (rozdeľo-
vacích) znamienok a ich správne
používanie.

Medzera v interpunkcii (1)

Hoci Pravidlá slovenského pra-
vopisu ako príručka určená pre široké
vrstvy príslušníkov nášho národa pri-
hliada na aktuálne javy v používaní
písomnej podoby spisovnej sloven-
činy (aktuálne, resp. prepracované,
doplnené a upravené vydania sú z
rokov 1991, 1998, 2000 a 2013),
predsa len nereferuje ešte masové
rozšírenie počítačov a každodenné
používanie digitálnych textových soft-
vérov pri vzniku textu prostredníc-
tvom klávesnice počítača. Počítačom
sprostredkovaný text je výsledkom
obsahového, formálneho a funkč-
ného zretazenia grafických prostried-
kov, v ktorom obsadzujú jednotlivé
pozície nielen písmená (bez alebo s
diakritickými znamienkami), ale aj
ďalšie grafické prostriedky. Okrem
písmen a interpunkčných znamienok
to môžu byť grafické znaky nume-
rické (čísllice), matematické symboly
a operátory, rôzne značky a symboly
(napr. +, -, <, >, =, ≠, %, ‰, ∅, √,
∞, §, €, \$, £, ♀ a ♂ alebo znak @,
ktorý je súčasťou emailovej adresy)
alebo sú tieto pozície prázdne, neob-
sadené žiadnym grafickým prvkom.
Prázdna pozícia, čiže medzera, sa
nachádza medzi dvoma grafickými
reťazcami, ktoré vytvárajú samo-
statné grafické slová, t. j. postupnosť
grafických znakov v texte od ľavej
medzery k medzere pravej. Medzera
je tak neodmysliteľnou súčasťou tex-
tov, o jej výskyte a používaní sa však
v súčasných pravopisných príručkách
uvádzajú len výnimočne minimálne
pravidlá či poučenia, spravidla vo
forme krátkych (zátkových) pozná-
mok. Ich absenciu a potrebu súčasne
si uvedomujeme najmä pri tvorbe
a následnej editácii textov vznikajú-
cich v elektronickom prostredí textov-
ých programov (medzi najznámejšie
patrí textový editor Poznámkový
blok (ang. Notepad) alebo Word ako
súčasť kancelárskeho balíka Micro-
soft Office pre počítačový operačný
systém Microsoft Windows; textový
editor Writer pre kancelársky balík
Open Office, ktorý je kompatibilný
s Microsoft Office; textový editor Text-
Edit pre operačný systém Mac OS X
v počítačoch Macintosh spoločnosti
Apple Inc.), ako aj pri korektúre digi-
tálneho textu alebo jeho typografickej
úprave. Základným typom medzery
v texte je medzislovná medzera
ako vzdialenosť medzi grafickými
slovami. V tradičnej ručnej sadzbe
sa používali na oddeľovanie slov
medzery s rovnakou šírkou, stro-
jová sadzba už umožňovala upraviť
šírku medzier tak, aby text v riadku
vyšiel na jeho plnú šírku. Digitálna
sadzba umožňuje rozšíriť aj zúžit'
medzislovné medzery podľa šírky
používaného písma (písmen s rovna-
kou alebo rôznou šírkou).

Ivan OČENÁŠ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB v Banskej
Bystrici

Monumentálna mozaika maliara Pavla MUŠKU v novom kostole v Radoli

Pôsobivé dielo na oslavu vierozvestcov

Michal SITNÍK – Fotografie: archív akademického maliara Pavla MUŠKU

Rímskokatolícka cirkev 14. februára slávi v neslovanských krajinách sviatok svätých Cyrila a Metoda. V Ríme v tento deň v roku 869 zomrel vo veku štyridsaťdva rokov Konštantín Filozof, byzantský misionár, šíriteľ kresťanstva, jazykovedec, prekladateľ a zostavovateľ prvého slovanského písma – hlaholiky. Krátko pred svojím skonom prijal v gréckom kláštore sv. Praxedy, kde sa po dva roky zdržiaval s bratom Metodom, rehoľné meno Cyril. Pochovali ho s pápežskými poctami v rímskom Chráme sv. Klementa. Po celý tento rok si budeme pripomínať okrúhle 1 190. výročie jeho narodenia a najmä epochálny výsledok rímskeho pobytu solúnskych bratov – 1 150. výročie schválenia staroslovenského jazyka za liturgický jazyk.

Ak sa pomerne často hovorí, že na Slovensku, kde slávime sviatok sv. Cyrila a sv. Metoda 5. júla, je najväčším svätostánkom s ich patrocinom kostol v Terchovej, tým najmladším je zrejme kostol v kysuckej obci Radola, konsekrovaný v apríli minulého roka.

Nie je bez zaujímavosti, že už v stredoveku v miestnej lokalite Koscelisko existoval prvý kostol na Kysuciach, do ktorého chodili veriaci od Žiliny až po severné hranice vtedajšieho Uhorska. Postavili ho v druhej polovici 13. storočia, ale okolo roku 1430 bol zničený. Odvtedy tunajší veriaci svoj svätostánok nemali.

Základný kameň na stavbu nového kostola v obci Radola, ktorá patrí do farnosti Kysucké Nové Mesto, posvätil žilinský biskup Tomáš Galis v roku 2013, keď sme si pripomínali 1 150. výročie misie vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda. Kostol vysvätili 23. apríla minulého roka. Takto sa vlastne symbolicky uzavrel oblúk kostolov, ktorý sa začal v Radoli a Radolou sa uzavrel.

■ PATROCINIUM SVÄTCOV

Dnes už má na dolných Kysuciach každá obec svoj kostol. Pre toto časové premostenie je viac než symbolické aj zasvätenie tejto sakrálnej novostavby. Patrónmi kostola v Radoli sú Svätí Cyril a Metod. V roku 2013, keď sme si pripomínali 1 150. výročie príchodu solúnskych bratov – svätých Cyrila a Metoda, na naše územie, položili základný kameň kostola, ktorý požehnal žilinský biskup Tomáš Galis. Za necelé tri roky vďaka financiám a pomoci obyvateľov obce, ako aj zo širokého okolia vyrástol v tejto kysuckej obci nový kostol, ktorý projektoval Ing. arch. Lubomír Zaymus a stavebný dozor vykonával Patrik Vároš. Má vyše dvesto miest na sedenie a bude pôsobiskom farára Mgr. Jána Uskobu z farnosti Nepoškvrneného počatia Panny Márie v Kysuckom Novom Meste. Ten nielen na všetko dohliadal a organizoval, ale aj sám svojou šikovnosťou a zručnosťou prispieval, aby stavba uspokojivo napredovala. O výtvarné dotvorenie kostola sa postaral akademický maliar Pavol Muška, ktorého umelecký kumšt a fortieľ dostal výraz najmä v centrálnej veľko-
rozmernej kamennej mozaike sv. Cyrila a Metoda s rozmermi takmer päť metrov na výšku a so šírkou tri metre, na ktorej pracoval osem mesiacov.

■ UMELEC O DIELE

O svojom monumentálnom diele majster Pavol Muška povedal: „Je holdom sv. Cyrilovi a sv. Metodovi aj hlaholskému písmu v ich vzájomnom preskupovaní. Práve moment prelínania prispieva k originalite a navodzovaniu jedinečnej atmosféry. Hlaholika sa v kompozícii stáva symbolom duchovného poslania, ktoré prostredníctvom odkazu svätých Cyrila a Metoda presahuje obdobia ich pôsobenia a zasahuje až do dnešných dní.“

Pripomeňme, že v čase príchodu solúnskych bratov na pozvanie panovníka Rastica v roku 863 mal Konštantín-Cyril tridsaťšesť

Akademický maliar Pavol MUŠKA pri práci na mozaike.

rokov a Metod o dvanásť rokov viac. Po šiestich rokoch misijného pôsobenia Konštantín Filozof v Ríme zomrel. Metod potom ďalej sám ako arcibiskup pokračoval v ich misijnom projekte. Akademický maliar Pavol Muška zohľadnil pri tvorbe koncepcie budúceho oltárneho obrazu (mozaiky) tieto aspekty. Preto sú sv. Cyril a Metod o poznanie mladší, ako ich poznáme z mnohých iných obrazov.

■ S DAROM MÚDROSTI

Autor svoje pôsobivé dielo uviedol týmito slovami: „Nie sú zobrazení s pátosom, rukou a krížom hore, s pohľadom do nebies alebo do diaľky. Ani s pohľadom do zeme. Hľadia priamo, nevnučujú sa, prichádzajú ako nami pozvaná návšteva s pokorou, ale s vedomím si darov a múdrosti, ktorú dávajú k dispozícii. Ich zobrazenie symbolizuje novú éru, ktorá prichádza nielen s liturgiou zrozumiteľnou ľudu, ale zavádza aj spoločenský a právny systém, zakladá akadémiu, ktorá prináša možnosť vzdelávania učeníkov, pokračovateľov v ich misii.“

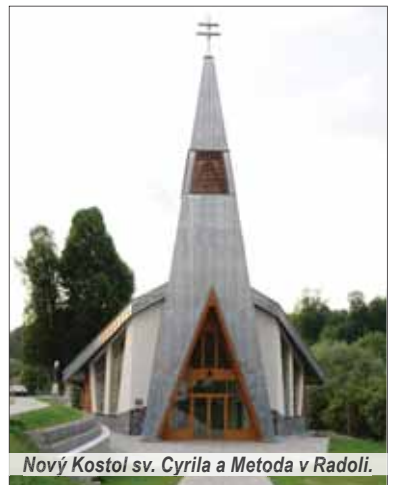
Hlaholika, ktorá je originálnym misijným dielom vierozvestcov, sa vyznačuje pôsobivou kaligrafiou a málokedy chýba v dielach umelcov venovaných tejto dejinnej etape starých Slovákov (Klimčák, Rudavský, Chrenková, Polonský...). V Muškovej realizácii zaznamenáva aj konkrétne texty, ktoré sú symbolom kresťanského posolania, ako aj dokladom historických faktov. Prostredníctvom mozaikových atribútov, ktoré autorovi poskytujú okolo sedemdesiat farebných tónov, je bielo-okrovými kamienkami do hornej časti kompozície vložená prvá veta z Evanjelia podľa Jána – prvej z biblických kníh preložených do staroslovenčiny: NA POČIATKU BOLO SLOVO A SLOVO

Interiér a výzdoba svätostánku s veľkorozmernou mozaikou vierozvestcov.

BOLO U BOHA A TO SLOVO BOLO BOH. Oranžovými valérmí sú vložené mená CYRIL, na pravej strane METOD. V deviatom riadku je napísané na strane sv. Cyrila slovo PROGLAS, názov prvej básne napísanej v hlaholike. Je to oslavný hymnus a básnická skladba mimo-riadnej umeleckej kvality. V tom istom riadku na strane sv. Metoda je napísané slovo POKOJ. Symbolické slovo pre dlhoročné Metodovo kňazské, biskupské, arcibiskupské poslanie a pôsobenie: Pokoj vám zanechávam, svoj pokoj vám dávam.

Arcibiskup Metod po prepustení z východofranského väzenia vykonával duchovnú službu za panovania Svätopluka takmer dvadsať rokov. Zomrel vo veku sedemdesiatdva rokov 6. apríla 885. Hodnoverné cirkevné pramene tvrdia, že

Nový Kostol sv. Cyrila a Metoda v Radoli.

ho pochovali v katedrálom Chráme sv. Bohorodičky v Devíne, niekdajšom sídelnom meste kráľa Rastica.

■ VYZNENIE KOMPOZÍCIE

Pravdaže, v mozaike tiež nechýba rok 863, čo je čas príchodu solúnskych bratov. Na pravej strane kompozície je napísaný rok 869. Je to rok prvej písomnej zmienky, keď pápež Hadrián II. v bule Sláva Bohu na výsostiach, adresovanej slovenským vládárom Rasticovi, Svätoplukovi a Koceľovi, potvrdil staroslovenský jazyk ako štvrtý liturgický jazyk všeobecnej Cirkvi a ustanovil samostatnú cirkevnú provinciu na území obývaného našimi predkami – starými Slovámi. Stará slovenčina sa tak popri latinčine, gréčtine a hebrejčine stala štvrtým liturgickým jazykom. Pre Slovákov to bolo významné ocenenie a zaradenie medzi vyspelé národy, so svojím vlastným písmom, s kultúrou a s právnym usporiadaním.

Postavy sv. Cyrila a Metoda po oboch stranách lemujú ďalšie hlaholské písmená, ktoré svojou šrafúrou a voľným usporiadaním dokumentujú tvarovú bohatosť a súčasne dotvárajú slávnostnú atmosféru. Väčšina z nich vyjadruje určitú číselnú hodnotu – základné číslice, desiatky, stovky a číslicu tisíc.

Mozaika má okrem duchovného posolstva aj edukačné poslanie

na uvedenie si našich historických koreňov. Niektoré jej časti si umelec predpripravil – vyhotovil v ateliéri – hlavy, ruky, časť písmen, aby ich následne už v sakrálom priestore výjavne dotváral a spájaj špeciálnou maltou priamo na stene. Vzniklo tak homogénne dielo bez akýchkoľvek spojov, bez prerušení. Množstvo rôznych použitých odtieňov umožnilo vytvoriť dielo, ako keď maliar maľuje obraz, len namiesto farieb berie do rúk kamienok. Napokon, autor je bytostný maliar a ako uzatvára, toto jeho dielo je maľované kamením.

A naozaj, mozaika v Radoli nehýri zlatom a ani prenikavými farbami. Silu jej pôsobenia vytvára jednoznačnosť a vzácna zhoda s interiérom, s jeho farebnosťou a s jeho lineárnym členením. Kostol sv. Cyrila a Metoda v Radoli sa tak stal vymodleným miestom pre duchovný život nielen veriacich kresťanov katolíkov.

Lehárova Veselá vdova po dlhšom čase rozveselila a rozjasnila hladisko Opereta sa (konečne) vrátila na Novú scénu

Milan POLÁK – Foto: operaslovakia.sk – C. Bachratý

V roku 1999 vtedajšie Ministerstvo kultúry SR na čele s hercom Milanom Kňažkom nepredvídavo, ale aj nezmyselne rozhodlo o zrušení orchestra Novej scény a následkom toho aj spevoherného súboru. Ukončila sa vtedy takmer polstoročná prítomnosť operetného žánru na javisku tohto divadla. V meste na Dunaji, v ktorom opereta dotvárala popri činohre, opere a balete divadelnú ponuku, tento divákmi vyhľadávaný, plnohodnotný a syntetický divadelný prejav absentoval. Na rozdiel od Viedne, Budapešti či Prahy, kde divadlá operety hrajú kontinuálne od čias Rakúsko-Uhorska. Čosi sa usilovalo zaratovať SND, keď v tých rokoch absencie zaradilo zavše aj operetu na svoj repertoár.

Už pri oslave sedemdesiatročného trvania divadla Nová scéna, keď v jubilejnom galakonzerte odznelo niekoľko árií zo spevoherného repertoáru tohto divadla, vrátane árií z operiet, celkom spontánne sa vynorila otázka, prečo v tomto trende divadlo nemôže aj naďalej pokračovať. Veď opereta podobne ako iné divadelné žánre prináša nielen estetické emócie, ale aj radosť, sviežosť, dynamiku, posolstvo, oslovuje diváka a prináša mu potešenie, čo je jedným z poslani tohto umenia.

■ DIVÁCKE LÁKADLO

Netrvalo dlho a s prispelením toho istého orchestra, ktorý hral na jubilejnom galakonzerte, teda 35-členného Symfonického orchestra Slovenského rozhlasu, dočkala sa Bratislava na javisku Novej scény vydarenej a divadelne pôsobivej premiéry operety Veselá vdova od Franza Lehára. Je to aj výsledok cielavedomého úsilia nového vedenia divadla s riaditeľkou Ingrid Fašiangovou.

Záber z predstavenia Veselá vdova na Novej scéne (v strede predstaviteľka Hany Glawari Blanka JILKOVÁ).

To, čo sme na dvoch úvodných premiérach videli a čo uvidia aj diváci na reprízach, môžeme bez zveličovania nazvať ako veľkolepý, hudobne, spevácky a tanečne pôsobivý, ale aj moderne vytvarovaný, priam spektakulárny atak na diváka. Sledujeme humorne odľahčené pre-

rozprávania trochu zamotaného vzťahu Daniila a Hany Glawari, ale aj príbeh iných postáv z okruhu vyslanectva malého, vymysleného balkánskeho štátu v Paríži. Tú veľkoleposť a zaiste aj nákladnosť predstavenia dokumentuje výtvarene pôsobivá, variabilná scéna Pavla Andraška, originálne

Operetou nepohrdli ani operné hviezdy.

a elegantné kostýmy Ľudmily Városovej, tanečne nápaditá choreografia Ladislava Cmoreja, prepracované a významovo dotvorené hudobné naštudovanie dirigenta Rudolfa Géryho, nado všetko však nápadmi hýriaca, koncízna, tvarovo a štýlovo sústredená réžia inteligentného a divadelne invenčného mladého režiséra Petra Oravca. V režijnom naštudovaní cítili sme aj jeho učiteľa, legendárneho Jozefa Bednáríka, s ktorým Oravec istý čas spolupracoval.

■ SPEVÁCKA BRAVÚRA

Spomenuli sme veľkoleposť a nákladnosť divadelného tvaru Veselá vdova. Dokumentujú to okrem iného aj niektoré čísla: okrem spomínaného 35-členného orchestra je to asi desiatka tvorcov inscenácie a vyše dvadsať ich

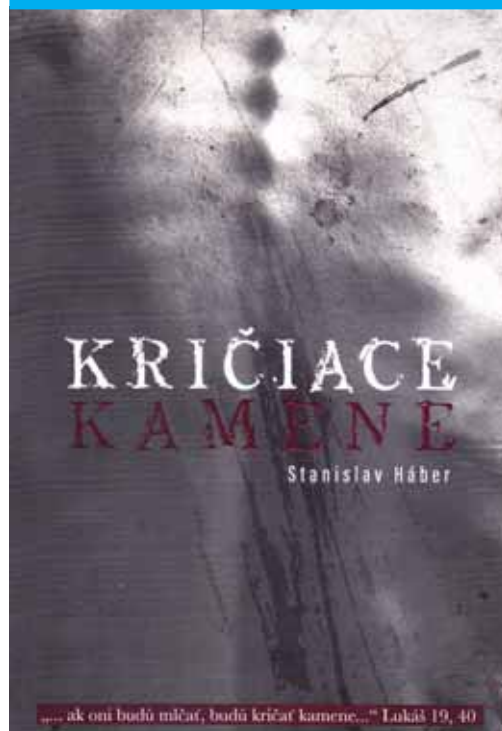
spolupracovníkov (technikov), asi päťdesiatka účinkujúcich (vrátane zboru a tanečníkov) a v ich počte operní sólisti (Miroslav Dvorský, Adriana Kohútová a Blanka Jilková). Nie je možné vymenovať všetkých, ktorí aj v menších postavách zaujali speváckou spoľahlivosťou i hereckou tvárnosťou. Modernosť, sviežosť a dynamiku celého inscenačného tvaru vytvára celkom nanovo koncipovaná postava asistenta veľvyslancu Neguša. V predstavení je akýmsi akrobatickým Amorom, čosi ako deus ex machina, posúva a organizuje príbeh, vzťahy a iné premeny. V alternácii ho stvárňujú komediálne uvoľnení Dávid Hartl a Pavol Plavčík. Danilo a Hana, v podaní dvojice Miroslav Dvorský a Adriana Kohútová, zaujali najmä svojou speváckou virtuozitou. Druhá dvojica – Róbert Halák, člen Novej scény, a Blanka Jilková (hovori po česky), je zasa popri speváckej istote herecky uvoľnená a spontánna Klasickú operetu jej tvorcovia aj aktualizovali, verbálne, scénicky, reáliami i akciou, ale s vkusom, primerane, takmer nenápadne, ale adresne.

Publikum reagovalo na premiére nadšene a priam ostentatívne demonštrovalo svoju radosť z návratu stratenej múzy na javisko. Teda na javisko divadla, kde opereta mala svoj domov dlhé desaťročia. Mal by to byť signál aj pre zriaďovateľa divadla – Ministerstvo kultúry SR, aby Novej scény vytvorilo primerané podmienky na renesanciu tohto žánru v palete divadelnej ponuky nášho hlavného mesta.

Napohľad obyčajné príbehy

Stanislav Háber: Kričiace kamene, Ikar, Bratislava 2017

KNiha TÝŽDŇA

Po novembri 1989 sa viacero literárnych vedcov zaoberalo tým, kedy bude literárne spracované konkrétne obdobie prelomu osemdesiatych a deväťdesiatych rokov. Napokon štvrtstoročie od spoločenskej zmeny ukázalo, že tých knih skutočne nebolo veľa. O to viac je zaujímavý román jedného z najplodnejších spisovateľov našej strednej generácie Stanislava HÁBERA.

Miesto deja si autor vybral viac-menej tradične a je ním metropola východného Slovenska Košice. Čo je však menej tradičné v rámci súčasnej slovenskej prózy, je príbeh troch priateľov, ktorý sa odohráva na prelome osemdesiatych a deväťdesiatych rokov. Tento bod zlomu znamenal, že z obdobia, keď sa už „všeličo“ mohlo, preskočili Slováci do obdobia, keď sa hodnú chvíľu mohlo „takmer všetko“. Háberov spôsob rozprávania je dynamický. Miestami si čitateľ musí dať pozor, aby sa nestratil v rýchlych sekvenciách dialógov a opisov, ktoré idú v strihoch občas doslova filmovým tempom. Jeho traja hrdinovia milujú, nenávidia, klamú, sú úprimní, no najmä žijú tak, že v ich osudoch sa nájde väčšina čitateľov. Autor má dosť nažité a najmä napísané na to, aby napríklad vzťahy medzi chalanom a dievčaťom podal dôveryhodne, okorenené jemným náznakom erotiky a zároveň aj irónie. Práve pasáže, ktoré sú ironicky (a vo svojej podstate isto aj sebaironicky) podané, patria medzi hlavné klady tejto knihy. Nesporne však medzi spomínané plusy patria aj tie časti textu, kde cítime autorov kladný vzťah k duchovnu, k viere v Boha, univerzálny mravný a morálny princíp, vychádzajúci z našej slovenskej kresťanskej tradície, je v Háberovej tvorbe prítomný permanentne. Ostáva len konštatovať, že román Kričiace kamene patrí medzi knihy, ktoré sa zvyčajne prečítajú jedným dychom, aby sa po čase k nim čitateľ vracal.

(mab)

MEDAILÓN

Divadlo, najprv ochotnícke a neskôr profesionálne, zohralo výnimočnú úlohu v rozvoji slovenskej kultúry prakticky od štúrovských čias. Dnes už skutočnosť, že existuje SND v Bratislave a že pôsobia umelecky výkonné divadelné scény v ďalších krajských mestách, berieme ako samozrejmosť. Rovnako ako samozrejme vnímame ochotnícke divadelné hnutie po celom

Život v znamení divadla

Slovensku, ktorého reprezentatívnu prehliadku nám ponúka Scénická zatva v Martine. No históriu si musíme neustále pripomínať. A práve Vladimír ŠTEFKO sa histórii ochotníckeho či profesionálneho divadla venuje už niekoľko desaťročí.

Vladimír Štefko sa narodil 25. februára 1942 v Martine. Študoval na tamojšej Jedenástočnej strednej škole a v štúdiu pokračoval na katedre žurnalistiky Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Svoju profesijnú dráhu začal ako redaktor novín Cieľ v Žiline. Nasledoval časopis Čitateľ v Martine a denník Smena v Bratislave. Na štyri roky zakotvil Vladimír Štefko v televízii v Bratislave, odkiaľ odišiel pracovať ako šéfredaktor časopisu Javisko. Jeho ďalšími pôsobiskami boli Nové slovo, časopis Dialóg a v rokoch 1990 až 1994 bol generálnym riaditeľom Slovenského rozhlasu. Okrem toho sa Vladimír Štefko venoval aj pedagogickej činnosti na VŠMU v Bratislave. Autorsky sa orientoval na divadlo a na svojom konte má štúdie z dejín ochotníckeho a profesionálneho divadla a portréty umeleckých osobností. Stačí spomenúť tituly ako Jozef Hollý a slovenské divadelníctvo (1969), Desaťročná cesta (1970), Slovenské divadelníctvo na protifašistickej fronte (1974), Slovenské ochotnícke bábkové divadlo (1979), Naša Hejná (1986) a mnohé ďalšie, ktoré napísal alebo na ktorých významne spolupracoval. Z tých ostatných stoja určite za zmienku Dejiny slovenskej drámy 20. storočia (2012, spoluautor). Vladimír Štefko oslávil v týchto dňoch sedemdesiatpäť rokov. V mene redakcie SNN mu srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Minule som mimochodom pozrel z okna a hľa – zubaté slniečko sa na mňa vycieralo len taká radosť. Potešilo ma to a vzápätí mi hlavou prebehli dve myšlienky. Tá prvá sa týkala hrubej vetrovky a takzvaných trenírok s dlhým rukávom, ktoré môžem definitívne odložiť do skrine a vyťahnuť z nej tričká a polokošele. Tá druhá myšlienka sa týkala, Boh mi odpusť, jarného upratovania. Ako pomerne šťastne rozvedený našinec mužského pohlavia som si povedal, že to musí mať čosi do činenia s takzvaným Pavlovým podmieneným reflexom. Určite ho poznáte, a ktorí nie, v skratke vysvetlím. Akademik

Pavlov kedysi dávno zvonil na zvonček a zároveň dával psikom jesť. Šikovne implantovanými hadičkami prítom sledoval, ako psy slintajú v predtuche chutného obeda. Po istom čase zazvonil na zvonček,

ného upratovania a vyluxovať pred Veľkou nocou byt či chalupu, aby návštevy a muchy mohli prísť do čistého.

Kedysi bolo jarné upratovanie viac-menej doménu žien, po sta-

a povyláčať nadrozmerne kvetnácie s palmami, sestra vysávala, ja som umýval okná a mama robila výstupnú kontrolu. Neskôr som počas svojich partnerských vzťahov zistil, že tento návyk z detstva

jom byte zahŕňajú v neporiadku, ako pred novembrom '89 zahŕňal za našimi západnými hranicami imperializmus.

S upratovaním však môžu byť spojené aj doslova mystické udalosti. V bytčianskom archíve je zaznamenaný prípad zo stredoveku, ako istý Michal, zvaný Dolný, vypovedal pred vrchnosťou, že jeho zákonitá žena sa pred Veľkým piatkom pustila podvečer pitvor zametať. Naraz len po dvore prebehol čierny pes, žena na metlu nasadla a ta ho preč odletela. Pisár to zaznamenal a susedia Miša lutovali, že skutočne mal bosorku za ženu. Lutovali ho až dovtedy, kým týždeň po Veľkej noci jeho Maru na záhrade nevyhrabali sliepky...

Marek DANKO

Správa o blížiacom sa tradičnom jarnom upratovaní

no obed sa nekonal. Bežár jeden! No a štvornohí stravníci slintali aj napriek tomu. Takže po rokoch štandardného partnerského spolužitia mám už v sebe zakódované, že len čo začnú pučať sneženky, fialky a dorastenky začnú ukazovať čoraz viac potetovanej kože, je čas nakúpiť čistiace chemikálie, mopy, prachovky a iné zbrane hromad-

rom gazdiniiek. Dnes po všetkých tých feministických či najnovšie genderových búrkach ani čert nevie, kto by sa mal upratovania chytiť. V demokratických domácnostiach si osadenstvo bytu, teda rodina, rozdelí povinnosti a pustí sa s chuťou do práce. Tak to bolo aj za mojich mládežníckych čias. Tatko odsúval ťažšie kusy nábytku

museli moje polovičky na mne vybadať, lebo hneď od začiatku spolužitia sa pasovali do úlohy výstupnej kontroly a ja som lietal s vysávačom a prachovkou ako bratia Wrightovci, keď sa im podarilo urobiť z bicykla lietadlo. Občas zazávidím starým mládencom, ktorí ten PUR, teda Pavlovov upratovací reflex, nemajú a veselo si vo svo-

Na hrobe generála Jozefa TURANCA je nápis, aký má len sotvako: Boh vie prečo... Najúspešnejší slovenský armádny veliteľ

Martin LACKO – Foto: archiv, vtedy.sk

Je verejným tajomstvom, že slovenskú spoločnosť dlhodobo rozdeľuje vzťah k štátnosti. Vidno to aj na historických tradíciách, ktoré štát a spoločnosť pestujú. Z generálov prvej Slovenskej republiky sú politicky uznávaní len tí, čo stáli na čechoslováckych pozíciách, najmä Rudolf Viest. Tí, čo boli národnostnej orientácie a ostali verní vojenskej prísaha, sú nežiaduci. Aj generál Jozef TURANEC, ktorý bol vojensky najúspešnejší. Jeho odstavenie po roku 1944 bolo súčasťou likvidácie slovenských elit. Začiatkom marca sa si pripomenieme stodvadsaťpäť rokov od jeho narodenia a šesťdesiat rokov od smrti.

Generál Jozef TURANEC (vpravo) v spoločnosti dôstojníka Gustáva DONOVALA – rok 1942.

Jozef Turanec patril do generácie, ktorá mala smolu, že ju zachytili obe svetové vojny. Jeho rodnou obcou boli Sučany. Otec bol kováčom vo vrútockej továrni, matka pochádzala z rodiny horára. Mal dvoch bratov a tri sestry. Rodina bola vychovávaná v katolíckom a v národnom duchu. Tieto hodnoty nestratil ani na štúdiách. Jeho protimaďarský postoj zas upevnili černošské udalosti v roku 1907, na ktorých sa zúčastnil.

■ DROTÁRSKY REGIMENT

Po skončení ružomerského gymnázia (1903 – 1911) pracoval vo vrútockých dielňach ako železničný úradník a potom narukoval k 71. pešiemu pluku v Trenčíne, ktorý vošiel do dejín aj pod pomenovaním Drotársky regiment, známy mnohými bojovými úspechmi aj vzburou vojakov v Kragujevci.

Po vypuknutí prvej svetovej vojny Jozefa Turanca odvelili na východný front do Haliče. Už vtedy sa ukázal ako mimoriadne schopný vojak a získal viaceré vyznamenania. Pôsobil ako veliteľ guľometnej roty, od novembra 1915 v hodnosti poručíka. V rokoch 1916 – 1917 bol na talianskom fronte. Potom pôsobil ako inštruktör. Na konci vojny mal hodnosť nadporučíka, čo bola na Slováka vysoká hodnosť.

Na jar 1919 sa prihlásil do formujúcej sa armády nového štátu. Zaradili ho k jeho pôvodnému útvaru – pešiemu pluku v Trenčíne. Tu svoje schopnosti konečne mohol zúročiť na prospech Slovenska. Koncom mája odišiel s jeho guľometnou rotou na Gemer brániť krajinu pred inváziou maďarských bolševikov. Za úspešnú činnosť jednotky ho vyznamenali Čs. vojnovým krížom a v roku 1921 povýšili na kapitána, pričom v jeho služobnom hodnotení bola táto charakteristika: „Výborný dôstojník. V boji udatný a spoľahlivý, veľmi dobrý veliteľ, vie udržať prísnu kázeň.“ Skúsenosti z maďarského vpádu v ňom utvrdili aj jednoznačné protibolševické stanovisko.

V tom čase sa oženil. Jeho manželkou sa stala Johana Linhartová,

evanjelička so slovenskými koreňmi zo Sedmohradska. Manželstvo však ostalo bezdetné. K jeho obľúbeným mimopracovným záľubám patrili polovoľky, lyžovanie a turistika.

Je známe, že režim v ČSR nijako zvlášť Slovákov nevyzdvihoval, preferoval Čechov. Zo 139 generálov v armáde bol iba jediný Slováč, aj to až od roku 1933. Turanova kariéra to tiež potvrdzovala. Napriek frontovej bojovej skúsenosti a výbornej kvalifikácii z vojenských kurzov nedostal sa na významnejšiu pozíciu. Kým v roku 1915 velil guľometnej rote, o pätnásť rokov neskôr, v roku 1930, bol veliteľom len delostreleckej batérie. Jeseň 1938 prežival ako pobočník veliteľa delostreleckého pluku 110 v Žiline. Keďže mu bola myšlienka samostatného Slovenska blízka, vznik Slovenského štátu v marci 1939 privítal. V júni 1939 nastúpil ako veliteľ slovenského delostrelectva, ktoré musel vybudovať. V máji 1939 bol vymenovaný za podplukovníka a v januári 1940 za plukovníka.

■ Z HALIČSKÉHO DENNÍKA

Po vypuknutí protisovietskej vojny ho najprv prideliť k Armádnej skupine – k 1. pešej divízii v Haliči. Krátke, aj keď nebojové nasadenie záložníkov malo však veľký vplyv na ich bojovú morálku. Slovákov tu totiž vítali ako osloboditeľov spod bolševizmu. Odráza sa to aj v Turancom denníku, kde spomína hrôzy bolševického režimu i nadšenie obyvateľstva.

„Civilné obyvateľstvo plakalo ..., na mestskom a farskom úrade je nashromaždené plno darov pre slovenské a nemecké vojsko,“ poznačil si o náladách v Dobromile 6. júla 1941. Neskôr 26. augusta si v obci Samtajovka do denníka zapísal: „Bolo vidieť mnoho Ukrajincov v kostole, keďže kňazov tu dvadsať rokov nemali a kostol im zmenili na sklad.“

Po rokoch bašovania bolševikov mohol Turanec vidieť rozdiel

oproti starému Rusku, ktoré poznal počas prvej svetovej vojny. Zhodnotil to slovami: „Bohatá zem, zlatom by mohla byť pokrytá, ale žobrač na žobrač, boší, už 25 rokov. Tu nevidíš horšie alebo lepšie oblečeného človeka – všetko rovnako a všetko otrhané.“

Od augusta do novembra 1941 bol veliteľom najelitnejšej armádnej formácie – Rýchlej divízie. Dosiahol s ňou pozoruhodné úspechy pri pomerne malých stratách, čo si všimli aj Nemci. V novembri 1941 mu veliteľ 1. tankovej armády Ewald von Kleist udelil Železný kríž (Eiserne Kreuz – EK) II. triedy a o tri mesiace ho vyznamenali aj Železným krížom (EK) I. triedy.

Nemci pokladali Turanca za jedného z najschopnejších a najspoľahlivejších dôstojníkov. Dôvera bola obojstranná: Turanec obdivoval Nemcov, najmä ich armádu. V roku 1942 si aj prijal jej víťazstvo. No na druhej strane nebol nikdy zaslepeným služobníkom Nemcov. Do svojich právomocí či rozhodnutí si od nich nenechal nikdy zasahovať. Zásadnejšie spory mal naopak s Čatlošom. Ako minister totiž brzdil zásobovanie divízie zo Slovenska a vo veľkom udeľoval výnimky z vojenskej služby, čo oslabovalo armádu i morálku vojakov na fronte. Turanec preto Čatloša pokladal za „rodinkára“. Ako veliteľ divízie sa naopak usiloval udržať prísnu disciplínu a meral „rovnakým metrom“. Podriadených často navštevoval, staral sa o nich. A čo na Slovensku nebýva práve zvykom, svojich podriadených mal v úcte a nedal na nich dopustiť.

■ SMER KAUKAZ

V januári 1942 získal hodnosť generála II. triedy. Životný úspech dosiahol v lete 1942. V apríli sa znova ujal velenia Rýchlej divízie. V rámci nemeckej ofenzívy Fall Blau na Kaukaz s motoricky slabo vybavenou divíziou dosiahol pozoruhodné úspechy. Postup dokázal zorganizovať tak, že predstihol aj nemecké jednotky a do predmestia Rostova na Done – kaukazskej brány – vkročili prví slovenskí vojaci

už večer 22. júla. Najväčšie zásluhy pritom pripisoval šóferom. Do zápisníka si vtedy poznačil: „Chvala Bohu, bol som v Rostove predsa len prvý napriek ťažkým bojom a zásluhou mojich obetavých šóferov, ktorí jazdili dňom i nocou...“

Nad Rostovom zaviala slovenská a nemecká zástava. Podmienky boli pritom katastrofálne – teploty okolo 40 stupňov Celzia, všadeprítomný prach, nedostatok vody a mesto premenené na pevnosť. Prestíž Rýchlej divízie i Turanca dosiahla vtedy vrchol. Siedmeho augusta dostal od Hitlera Rytiersky kríž EK. Obdiv si získal aj u vojakov divízie, ktorí dobyli obec General-skoje pri Rostove spontánne premenovali na Turanecoje.

Od zimných pozícií na rieke Mius postúpili Slováci až osemsto kilometrov. V predhorí Kaukazu však ich napredovanie uviazlo. Namiesto bojov s regulárnou armádou prišli partizánske útoky. Turanec sa i tu ukázal ako energický veliteľ. Po prípadoch, keď partizáni slovenských vojakov usmrtili, ba ich mŕtvylo ostentatívne zohavili, vydal odvetný rozkaz o poprave každého partizána, čo bude prichytený so zbraňou v ruke. Tento rozkaz aj realizoval, čo mu v povojnovom súde ešte priťažilo.

Ako veliteľ divízie s podlomeným zdravím ukončil svoju misiu na východe 23. septembra 1942.

■ GOLIANOV ZÁSTANCA

Po zdravotnej dovolenke ho vymenovali za šéfa Vojenskej správy. Od januára 1944 bol veliteľom pozemného vojska so sídlom v Banskej Bystrici. Za náčelníka štábu si presadil, proti vôli MNO i Nemcov, podplukovníka Jána Goliana. Ostane tak historickým paradoxom, že prípravy povstania sa konali pod ochrannou rukou jeho najväčšieho odporcu. Dôveru svojho nadriadeného napokon Golian využil či zneužil aj na Turanecovo odstránenie...

Generál Turanec osobitne dôrazne odmietal partizánsku vojnu. Činnosť bolševických diverzantov

i okupačnú politiku nacistov totiž dôverne poznal zo ZSSR. Usiloval sa preto robiť všetko na udržanie pokoja. Uvedomoval si, že práve záškodnícka činnosť, iniciovaná sovietskymi výsadbami, Slovensko ohrozuje a privodí nemeckú okupáciu. A tej chcel všemožne zabrániť. V opačnom prípade hodlal abdikovať. Jeho krédo je asi najlepšie vyjadrené v smernici k asistenčným oddielom z 23. augusta 1944.

„Na Slovensku si musí urobiť a udržať poriadok len Slováci a žiaden cudzinec, tobôž nie lupiči a vrahovia.“ Zdôrazňoval, že predišť okupácii je povinnosťou v prvom rade armády, lebo vraj, keď „týmto lotrom nebudeme vedieť sami čeliť, postarajú sa o to cudzie mocnosti a pre nás zostane potom len stratená samostatnosť, hanba, výsmech a prenasledovanie“.

Svoje zásady aj dodržal. Keď mu Nemci ponúkali práporý na potlačenie diverzantov, odmietol.

■ Z VRCHOLU NA DNO

Generála Jozefa Turanca vymenovali 25. augusta 1944 za hlavného vojenského veliteľa. Ako podotýka autor Turanecovho životopisu historik Peter Jašek, funkciu „prijal skôr ako nevyhnutnú obeť“. Svoje plány už nestihol uskutočniť. Po prilete z Trenčianskych Biskupíc na letisko Tri Duby ráno 29. augusta, kde sa chcel presvedčiť o situácii a rozvinúť opatrenia na ochranu štátu, na Golianov príkaz ho zatkli. Z hrdého generála sa stal zajatec partizánov. Bola to akoby symbolická bodka za existenciou Slovenskej armády, ktorá sa v ten deň rozpadla. Jej menšia časť sa zapojila do odboja, väčšina to odmietla a bola odzbrojená. Z partizánskeho štábu Jegorovovej brigády bol, paradoxne, spolu so svojim rivalom a spoluvorcom povstania Čatlošom prepravený do Moskvy. Armáda tak prišla o dvoch zo šiestich generálov. V noci z 13. na 14. septembra 1944 sa stali prvými v dlhom rade Slovákov odvlečených do ZSSR.

Po návrate zo Sovietskeho zväzu bol Turanec postavený pred retribučný Národný súd. Stíhanie pokladal sprvu za akési nedorozumenie. Podobne ako žandára lštoka ani vojaka Turanca či iných príslušníkov ozbrojených zložiek nenapadlo, že by ich nejaký súd mal súdiť. Retribučné súdnictvo však malo vytrestať Slovákov za ich podporu a angažovanie sa v SR bez rozdielu. Turanca súdili v rámci procesu s Čatlošom a spol. Na rozdiel od Čatloša, ktorý dostal päť rokov (a už v januári 1948 bol na slobode), pôvodný rozsudok pre Turanca znel: trest smrti zastrelením! Nesmierne mu priťažilo jeho pozitívny vzťah k slovenskému štátu a výrazne protisovietsky postoj, na ktorom zotrval. Oficiálne bol odsúdený za „zradu na povstaní a kolaborantstvo“. Napokon mu trest „zmiernili“ na tridsať rokov väzenia. Trvale poznačená ostala i jeho rodina. Jeho príbuzní v Sučanoch už v lete 1944 len tesne unikli postreleniu partizánmi ako tzv. „kolaboranti“. Po obnove ČSR v roku 1945 zas rodinu jeho sestry Margity naložili do dobytých vagónov, vysťahovali z obce a ako „fašistov“ vláčili po takmer sto obciach republiky...

Dve svetové vojny a prežitý útrapy sa prejavili aj na generálovom zdraví. Už v roku 1953 bol vážne chorý. Napriek opakovaným žiadostiam ho však nepreustili. Výsledok mohol byť len jediný – najúspešnejší slovenský generál 9. marca 1957, dva dni po svojich šesťdesiatych piatich narodeninách, zomrel. Počas spoločenského odmäku v lete 1968 jeho ostatky príbuzní previezli na cintorín v Trenčíne.

Na jeho hrobe sa podnes čnie nápis, aký má len sotvako: „Boh vie prečo...“

Dúbravské genius loci potemnelo, prišlo o hviezdu prvej veľkosti

Prof. Ján Podolák už hviezdí vo vedeckom nebi

Kveta SLYŠKOVÁ, predsedníčka MO MS v Dúbravke – Foto: archív

Všetky moje strmé, už som vás pochodil,
lúčky trávnaté, už som vás pokosil,
aj ovečiek stádo som už z paše zohnal,
čo bolo potrebné, všetko som vykonal.

V minulom roku sme na týchto miestach v Slovenských národných novinách prinášali natešené gratulácie a obdivné hodnotenia života a vykonaného diela Dr. h. c. Prof. PhDr. Jána PODOLÁKA, DrSc., k jeho deväťdesiatinám. Dnes musíme so smútkom oznámiť, že tento vynikajúci predstaviteľ slovenskej akademickej obce a skvelý odborník najmä v odbore etnológie vo veku nedožitých deväťdesiatich prvých narodenín náhle skonal. Srdcom i dušou slovenský patriot, vzácny človek, výnimočný maticiar, ktorý bude v radoch Matice slovenskej a najmä bratom a sestram v bratislavskej Dúbravke nesmierne chýbať. Jeho rozlúčkové motto je obrazom jeho života, a aj keď mal už svoje rôčky, málokedy medzi nami chýbal a vždy prispel svojimi vzácnymi pripomienkami, radami a nápadmi k ich činnosti. A ako rešpektovaný vedec, profesor, oceňovaný autor, fotograf, pedagóg, významná osobnosť nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí mal skúsenosti a podnetov naozaj na rozdávanie. Bol prísny učiteľ, no zároveň mimoriadne ústretový, veľkodušný a dobrostredný. Tak naňho spomínajú jeho žiaci, zverenci i spolupracovníci.

V publikácii Genius loci k jeho úctyhodnej deväťdesiatke sa zišlo množstvo osobných výpovedí jeho spolupracovníkov, kolegov, priateľov a známych, ktorí s ním prežili

Takto pred rokom maticári blahozelali prof. Jánovi PODOLÁKovi k deväťdesiatinám...

študentské časy, terénne výskumy po celej Európe, stretávanie a vystúpenia na konferenciách a v diskusiách. Jeho celoživotné dielo je a zostane pre slovenský národ neskonale cenné.

Za svoju dlhoročnú neúnavnú vedeckú, organizátorskú a verejnú prácu poctili profesora J. Podoláka množstvom významných ocenení – Herderovou cenou (1974), Zlatou medailou Matice slovenskej (1996), Radom Ľudovíta Štúra (2006), Národnou cenou SR, Medzinárodnou cenou G. Pitreho a ďalšími...

Stál pri zrode Slovenského národopisu v úlohe tajomníka

redakcie a vedúceho redaktora, v období jeho vzniku podporoval mnohé projekty a i jeho zásluhou spoločnosť dnes spravuje rozsiahly archív poznatkov a údajov o tradičnej ľudovej kultúre na Slovensku. Pričinil sa o obnovenie Národopisného odboru Matice slovenskej a bol jeho dlhoročným predsedom.

Veľkým prínosom bola jeho práca v Stredisku národnostných vzťahov Matice slovenskej a v Národopisnom kabinete Matice slovenskej. V súčasnosti toto vedecké pracovisko so sídlom v Martine pôsobí v rámci celého Slovenska.

Bol autorom rozsiahlych vedeckých prác, štúdií, iniciátorom a organizátorom medzinárodných seminárov, ktorých výsledky budú slúžiť budúcim generáciám. Jeho práce budú obdivovať i ďalšie generácie v galérii osobností slovenskej etnológie.

Zlatými písmenami je zapísaný aj vo vedeckých a v kultúrnych kruhoch Rusínov i Ukrajincov na východnom Slovensku, kde sa zaslúžil o rozvoj Múzea rusínskej a ukrajinskej kultúry vo Svidníku. V ňom sa nachádza i jeho prvý dar 730 kníh – prevažne etnologických, vlastivedných, historických, jazykovedných publikácií, vedeckých časopisov a zborníkov, ktoré hovoria o jeho štedrosti a láske k ľuďom. Aj keď mal v živote a práci i ťažšie obdobia, vždy vstal z popola ako Fénix a pokračoval v práci. Taký bol Janko, ako profesora kolegovia a maticári dôverne oslovovali.

Celá rodina a veľa jeho blízkych ľudí i osobností nášho spoločenského i akademického života sa s ním prišlo 22. februára rozlúčiť na poslednej ceste, vzdať mu zaslúženú úctu a odprevadiť ho do vedeckého neba ako jasne svietiacu slovenskú akademickú hviezdu.

Maticári a jeho druhovia v Dúbravke sa lúčia s veľkým človekom, ktorého mali radi. Navždy zostane v ich srdciach. Nech mu je zem slovenská, ktorú mal tak rád, ľahká. Nech odpočíva v pokoji.

Čeť jeho pamiatke!

MATIČNÉ DEPEŠE

Cesta za Maticou

Odbory mladých maticiarov z Banskej Bystrice a zo Zvolena, ktoré väčšinou tvoria študenti banskobystrického Evanjelického gymnázia, sa v minulých dňoch vybrali na exkurziu po stopách Jozefa Cígera Hronského a Matice slovenskej do Martina. Navštívili dom legendárneho správcu MS, kde je tiež spisovateľovo múzeum, a navštívili aj SNK, kde si mohli pozrieť staré vydania niektorých periodík a kníh. V sídle Matice mladých maticiarov privítal jej terajší správca Maroš Smolec. Po prezentácii súčasného stavu v národnej inštitúcii zdôraznil význam pôsobenia odborov MM, ktoré sú nádejnou budúcnosťou Matice slovenskej. Maticní mládežníci si na záver martinského pobytu prezreli aj prvú maticnú budovu, v ktorej dnes sídli Slovenské národné literárne múzeum. Mnohí zaujímavosťou o ňom a jeho exponátoch im pútavo priblížil tajomník MS Marek Hanuska, ktorý túto návštevu Martina inicioval a sprostredkoval.

(ap)

Fašiangové zábavy

V nitrianskom DMS a počas fašiangového obdobia uskutočnili viaceré podujatia, ktoré tam prilákali množstvo návštevníkov. Prvým z nich bol V. maticný reprezentačný ples, ktorý organizovala OR MS pre maticiarov z okresov Nitra, Šaľa, Zlaté Moravce a Topoľčany, ale aj pre širokú verejnosť. Hneď vzápätí to bol Tanečný večer ako súčasť podujatia a aktivít, organizovaných pre seniorov mestom Nitra a výborom MS v mestskej časti Klokočina. A napokon to bol Fašiangový karneval, ktorý pripravili Cirkevné centrum voľného času Klokočina a Centrom pre rodinu Nitra.

(jz)

Spišiaci Hurbanovi

Dom a Miestny odbor Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi pripravil pre obyvateľov mesta spomienku na významnú osobnosť slovenských dejín Jozefa Miloslava Hurbana pri príležitosti dvojestého výročia jeho narodenia. Videoprezentáciu s hovoreným slovom Mgr. R. Wencelovej doplnili ukážky z diela tejto vedúcej osobnosti slovenského národného hnutia 19. storočia, zakladajúceho člena Matice slovenskej a člena jej výboru, spoluautora Memoranda národa slovenského, vydavateľa a redaktora Slovenských pohľadov, prvého predsedu SNR, teológa, spisovateľa, básnika... Ukážky predniesli členovia Divadelného súboru Hviezdoslav, maticári i recitátori Ing. P. Konig, J. Gavlák, M. Findurová, A. Adamjaková, M. Mašlárová, Z. Veisenpacherová. Prítomných pozdravil riaditeľ DMS Mgr. R. Zacher, Ph.D. Podujatie obohatil člen Spišského dejepisného spolku M. Palušák, ktorý informoval o výskume lokality Branisko, na ktorom sa uskutočnili boje začiatkom februára 1849 a sú tam pochovaní aj slovenskí dobrovoľníci z cisárskeho vojska. Ich hroby sa stále nenašli, ale výskum napovedá, že sa azda čoskoro nájdu.

(jp)

Maticári z okresu Lučenec ďakujú riaditeľke Alene REZKOVEJ

Maticný dom naplnila aktivitami a životom

Vladimír JEZERSKÝ

V týchto dňoch sa dožila okrúhleho životného jubilea riaditeľka Domu Matice slovenskej v Lučenci Ing. Alenka REZKOVÁ. Pri tejto príležitosti jej chceme poďakovať za prácu, ktorú pre Maticu a maticiarov v našom meste a celom okrese Lučenec za tie roky, čo pôsobí vo funkcii riaditeľky Domu MS, urobila. Organizovaním rôznych kultúrno-spoločenských podujatí, výstav slovenských a aj zahraničných umelcov, fotografov, usporadúva-

ním besied so známymi osobnosťami z nášho života, spisovateľmi, maliarmi, organizovaním výstav ľudových umelcov a mnohými ďalšími aktivitami pritiahla pod jeho strechu nielen staršiu zrelú generáciu spoluobčanov, ale aj mladú generáciu žiakov a študentov. Dostala ho do povedomia obyvateľov v celom regióne. Starostlivou prípravou týchto podujatí vytvára priestor na rozvíjanie vzťahu k Matici slovenskej nielen medzi občanmi, ale aj samo-

správami obcí a miest v okrese. Vďaka jej príkladu, vystupovaniu a osobnej charizme sa jej podarilo v pomerne krátkom období dostať medzi ľudí odkaz, že Matica slovenská je tu, že bola, je a vždy bude súčasťou nášho národného života.

Za toto by sme jej chceli my maticári z okresu Lučenec popriať k jej krásnemu jubileu veľa zdravia, šťastia a sily, aby aj naďalej mohla šíriť a rozvíjať odkaz našej Matice slovenskej.

Riaditeľka DMS Lučenec Alena REZKOVÁ.

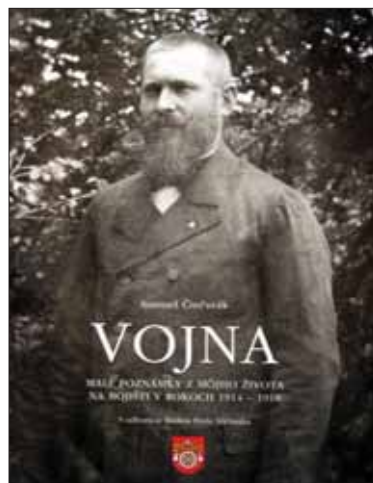
Spomienky S. Činčuráka na veľkú kataklizmu 1914 – 1918

Sugestívne svedectvo o hrôzach vojny

Peter KOZOLKA

V radoch rakúsko-uhorskej armády bojovali v prvej svetovej vojne aj tisíce Slovákov. Vytrhnutí z almary po storočí krasopisné zápisky slovenského vojaka Samuela Činčuráka a vydať ich knižne, bol čin mimoriadne užitočný a záslužný, o ktorý sa pričínili PhDr. Pavel Mičianik, PhD., doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD., a Mišo Šesták. Nazvali ho jednoducho a výrečne Vojna a pôvodcu svedectva o nej predstavili ako mimoriadne vnímavú, citlivú a čistú dušu.

Samuel Činčurák sa narodil 28. júla 1883 v slovenskej malo-roľníckej rodine v obci Pivnica v Báčke vo Vojvodine. Po skončení vojenskej služby pôsobil v misijnej škole v Katoviciach, kde sa vzdelával najmä v jazykoch. V roku 1912 sa oženil so Žuzanou Betinovou z Ozdina v okrese Poltár. Mali päť detí a živil sa roľníctvom. Po vypuknutí prvej svetovej vojny bojoval ako vojak na viacerých frontoch. O vojnových hrôzach podal sugestívne sved-

ectvo vo svojich zápiskoch. Štýl jeho rozprávania a záznamu voj-

nových udalostí je funkčný, prostý i vycibrený zároveň a mimoriadne pôsobivý. Dokonale umožňuje čitateľovi vytvárať si optické i zvukové predstavy opisovaných obrazov a príbehov. Niektoré z nich by naša televízia musela uvádzať ako nevhodné pre slabšie povahy. Sú sugestívnym mementom pre generácie, ktoré mali a majú to šťastie žiť desiatky rokov v mieri. Ako učiteľ dejepisu by som niektoré state zaradil do dejepisného čítania. Ich autenticita by presvedčivo plnila svoje poslanie.

A mladá generácia, ale aj tá starí spoluobčania, čo vojnu nezažili, by získali sugestívne svedectvo o hrôzach kataklizmu pred sto rokmi, ale aj z tých novších vojnových hrôz.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

O slobodu nám ide!

Prišli mi desiatky mailov a ďalšie desiatky telefonátov a esemesiek. Na ulici mi potriasajú rukou neznámi ľudia...

„Ďakujem, pán predseda. Filmík som si niekoľkokrát pustil a nenašiel som v ňom nič, o čom táral zrejme spolujateľ múzea v Banskej Bystrici. Jeho reč bola zbierkou natrénovaných demagogických somarín, ktoré vôbec nesúviseli s tým, čo odznelo vo filme Matice. Reláciu chcel využiť na svoju predvolebnú reklamu.“

„Milý Marián, srdečne a úprimne pozdravujem. Čo sa to deje? Svet je zbláznený a úplne naruby. A tak to aj vyzerá, je mi ľúto, čo všetko robíte, sme toho hodní? Je lepšie nič nerobiť? Pekelná situácia. Želám pekné dni plné pohody a lásky, sú ľudia, ktorí Vás majú radi.“

„Matica slovenská, nenechaj sa zraziť na kolena! Ved' si predsa slovenská. Nie nemecká, ruská, maďarská, židovská, poľská, arabská, česká... Tieto národy majú tiež svoje ‚matice‘ a my im do ‚toho‘ nekecáme!“

„Pán predseda, chcem Vám aj všetkým pracovníkom Matice vysloviť podporu v súvislosti s aktuálnym dňaním okolo zverejneného videa. Pozrel som si ho pozorne a aj pri najväčšej snahe nájsť niečo ‚závadné‘ – uvádzané jeho kritikmi – sa mi nepodarilo. Pravda bola vždy problémom pre tých, ktorí ju úprimne nehľadali. Asi sme ako národ málo trpeli a potrebujeme zažiť niečo horšie, aby sme si ctíli predkov, ktorým bolo vlastenectvo a pojem národ svätý. Máme všade vo vládných a štátnych štruktúrach nepriateľov všetkého, čo je slovenské, tak ostáva len s vytrvalosťou opakovať tú svoju pravdu. Prajem Vám pevné zdravie a odvahu stáť vždy na strane pravdy. (Ktorí z tých, čo ju šíria, to mali v živote jednoduché?)“

Na šírenie pravdy treba mať okrem nesmiernej odvahy aj slobodu, o ktorú sa zväzda boj odnepamätí. Za slobodu horlili, tasili zbrane i umierali naši statoční predkovia.

Zakukala kukulička jarnú, čerstvú vôňu, vyvolala zas celý svet ospalý k životu.

Hej, sloboda, krásne meno — svetu na závide!

Bračekovci naši drahí, vrahovia sú všade:

jeden prosto, druhý s boka, tretí v stranu inú

chcejú zničiť našu drahú slovenskú rodinu.

Slobody hlas mocný budí zase všetky zeme:

a my chlapi podtatranskí či sedieť budeme?“

Výzva Janka Kráľa je jasná. A krásna a sloboda sú nesmrteľné. Napriek zákonu, zákazom, príkazom či špeciálnym útvarom.

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Funkcionári MS Marián TKÁČ a Štefan MARTINKOVIČ na výstave Za slobodu

Matica nezatvára oči pred nijakým dátumom

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Predseda Matice slovenskej Ing. Marián Tkáč a predseda dozorného výboru Matice slovenskej JUDr. Štefan Martinkovič sa v týchto dňoch stretli s predsedom Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov Ing. Pavlom Sečkárom, PhD. Matičných hostí v sprievide autora scenára L. Skraka zoznámil s výstavou Za slobodu.

Funkcionári Matice slovenskej na stretnutí s predsedom SZPB Pavlom SEČKÁROM (v strede).

Pozoruhodná expozícia, inštalovaná v centre nášho hlavného mesta, obsahuje množstvo údajov a artefaktov venovaných odkazu pokrokových národných a protifašistických tradícií a koná sa pod záštitou predsedu vlády Slovenskej republiky Roberta Fica. Exponáty sa stretli s mimoriadnym záujmom matičných hostí, lebo obsahujú mnohé, čo súvisí aj s Maticou slovenskou či s tradíciami, na ktorých je Matica založená. Osobitne sa to týka štúrovského obdobia.

■ ŠTÚR PO RUSKY

Medzi takéto pozoruhodné artefakty patrí napríklad ruský originál Štúrovho diela Slovanstvo a svet budúcnosti z roku 1867, teda vôbec prvé tlačené vydanie preložené

z nevydaného nemeckého rukopisu, získané zo súkromnej zbierky. Je to unikát aj tým, že pečiatka v knihe v starej cyrilike prezrádza, že kniha pochádza z knižnice Ruského klubu v Rige. Na výstave sú faksimile štúrovských Slovenských národných novín, kópia chýrneho vyšivaného obalu stanov Matice slovenskej, príbeh štúrovcov v meruósmych rokoch s faksimile zatykačov na Štúra, Hodžu, Hurbana aj s „cenníkom“ vypísaným na ich hlavu. Návštevník sa môže zoznámiť aj s plným pôvodným textom piesne Dobrovoľnícka, ktorej prvé slohy sú dnes štátnou hymnou Slovenskej republiky.

Pozoruhodnosť je na výstave Za slobodu veľa. Dokumentujú, o aké tradície sa opiera, z akých podstát vyrastá dnešný SZPB.

Výstava mapuje celé obdobie od vzniku až po súčasnosť vrátane vzácných diel a kníh. Medzi inými dokumenty o M. R. Štefánikovi, légiiach, aj prvé vyobrazenia dnešného štátneho znaku Slovenskej republiky na legionárskych zástavách spred sto rokov.

■ ZVÄZOVÁ POSTAĽ

Prehliadka matičným hosťom ukázala nielen tradície, o ktoré sa SZPB opiera, ale aj to, že stála expozícia Za slobodu má popri zášтите predsedu vlády SR podporu RTVS a viacerých slovenských filmových, archívnych inštitúcií a múzeí aj Klubu slovenských umelcov, teoretikov a výtvarníkov.

Predseda Matice slovenskej M. Tkáč po prehliadke konštatoval aktuálnosť výstavy, lebo nám dnes ukazuje, kadiaľ cesta vedie a kadiaľ cesta nevedie. Matica slovenská pritom nezatvára oči pred nijakým dátumom. Matiční predstavitelia po prehliadke poďakovali za výstavu zápisom do pamätnej knihy: Výstava objasňuje boje za našu slobodu a národné uznanie. V neformálnom rozhovore sa vyjasnilo, že sú mestá na juhu Slovenska, kde na regionálnej úrovni obe organizácie reprezentuje jedna osoba, ktorá je zároveň predsedom miestnej Matice, ako aj miestnej organizácie SZPB. Zaujímavosťou juhu Slovenska sú aj miestne problémy pri organizovaní osláv výročia skončenia vojny 8. mája – teda Dňa oslobodenia – a to osobitne tam, kde išlo nielen o oslobodenie, ale aj o návrat predtým počas vojny okupovaných slovenských území.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN číslo 5 sme sa vás aktuálne pýtali na meno práve zosnulého amerického astronauta s kysuckými koreňmi: Správna odpoveď: Eugene Andrew Cernan. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Olga Zajacová, Piešťany; Zoltán Szabó, Bratislava; Milan Zupko, Detva. Blahoželáme!

V ostatnom čase sa veľa hovorí o trasách ropovodov a plynovodov.

• Ako je pomenovaný ropovod vybudovaný v šesťdesiaty a sedemdesiatych rokoch, ktorý privádza ruskú ropu do Vlčieho hrdla v bratislavskom Slovnafte?

Svoje odpovede posielajte na redakčnú adresu (uvedenú aj v tiráži novín) našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do 24. marca t. r.

(se)

Výzva zo Štúrova

Milí Slováci, Slovenky, matičiar, vlastenci a priatelia,

Miestny odbor Matice slovenskej v Štúrove poklepal základný kameň budúceho pamätníka Ľudovíta Štúra v Štúrove presne v deň jeho narodenia – 28. októbra, v Roku Ľudovíta Štúra a jeho dvojstého výročia narodenia. Busta Ľ. Štúra je už odliata do bronzu a pripravená na osadenie, chýba už len podstavec. Naším zámerom je realizovať dôstojný pamätník v čo najvyššej kvalite, preto sa obraciame na širokú slovenskú, matičnú a vlasteneckú verejnosť s prosbou o pomoc a spoluprácu pri hľadaní vhodného prírodného kameňa na podstavec pod bustu. Kameň, najlepšie žula kuželovitého tvaru, by mal mať výšku 2 až

3 metre, vhodný však môže byť aj iný kameň s podobnými rozmermi a tvarom.

Veríme, že aj s vašou pomocou sa nám podarí v čo najkratšom období slávnostne odhaliť pamätník Ľudovíta Štúra v jedinom meste na Slovensku, nesúcom meno jednej z najväčších osobností slovenského národa – v Štúrove. Odhalenie pamätníka sa uskutoční pod záštitou predsedu vlády Slovenskej republiky, v spolupráci s obcou Uhrovec, Maticou slovenskou a ďalšími subjektmi.

Miestny odbor Matice slovenskej v Štúrove

Kontakt:
moms.sturovo@gmail.com
tel. č.: 0948 510 292

AUTOR BUSTY: Mgr. Art. Martin PALA

PRIPOMÍNAME SI

4. marca

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi v roku 1932 sa v Bratislave konali prvé majstrovstvá Slovenska v boxe

– štyridsať rokov od smrti vynikajúceho slovenského zoológa a zakladateľa našej modernej ekológie prof. Františka Jozefa Turčeka (1915 – 1977)

5. marca

– tristosedemdesiat rokov, čo mesto Bojnice v roku 1647 dostalo od kráľa Ferdinanda III. právo trhu

– Prešovské jatky, rok 1687: kruté potrestanie sprisahancov proti panovníkovi Leopoldovi I.; mimoriadny súd tu neludsky mučil a popraval dvadsaťštyri osobností evanjelického vyznania a odobral ich majetky, pričom mnohí o sprisahani nemali ani potuchy; 330. výročie

– desať rokov od smrti sympatického herca Milana Kiša (1934 – 2007), majstra veselohry

6. marca

– pred dvesto štyridsiatimi rokmi panovníčka Mária Terézia na žiadosť maďarskej šľachty zrušila v roku 1777 Trnavskú univerzitu a jej fakulty, vrátane profesorského zboru, knižnic a zariadení dala presťahovať do Budína

7. marca

– stodvadsaťpäť rokov, čo sa narodil gen. Jozef Turanec (1892 – 1957), veliteľ Rýchlej divízie pri jej ťažení proti ZSSR (1892 – 1957); 9. marca bude šesťdesiat rokov od jeho smrti

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil náš olympijský víťaz v pástiarstve na hrách v Londýne v roku 1948 Jozef Torma (1922 – 1991); vybojoval vyše tisíc zápasov, len v siedmich prehral

8. marca

– stotridsaťpäť rokov od narodenia jedného z najvýznamnejších profesorov evanjelického lýcea v Bratislave, filozofa, historika, fyzika a matematika, Štúrovho učiteľa Gabriela Kováča-Martiniho (1782 – 1845)

– dvojstoročnica veľkého slovenského maliara a vynálezcu Jozefa Božetecha Klemensa (1817 – 1883); je autorom veľmi vzácných portrétov slovenských osobností z čias obrodovania a národnodemokratickej revolúcie, mnohých oltárnych diel, vynikal aj ako fyzik a mineralóg

– šesťdesiat rokov, čo v leopoldovskej väznici zomrel veľkostatkár a politik Ján Eszterházy, predseda Maďarov na Slovensku (1901 – 1957)

9. marca

– stopäťdesiat rokov od narodenia spisovateľky Hely Krčmeryovej (1902 – 1970), starší čitatelia si istotne z detstva pamätajú nezabudnuteľné rozprávky Tety Hely v Slovenskom rozhlase

10. marca

– tridsaťpäť rokov, čo zomrel spisovateľ a publicista Milo Urban (1904 – 1982), trvalou literárnou hodnotou sú jeho romány Živý bič, Hmly na úsvite, Zhasnuté svetlá a Kto seje viator, jeho sedemdielne Vybrané spisy vyšli v rokoch 1989 – 1994

– pred piatimi rokmi vyhoľ hrad Krásna Hôrka, požiar zničil strechu a hornú časť historickej pamiatky a časť vzácnej expozície, dodnes sa rekonštrukčné práce celkom neskončili

(jč)